

2—5 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 2 mars

Sid.

Interpellation av herr Nyman ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet	3
---	---

Onsdagen den 3 mars

Firmaskydd	5
Inrättande av en befattning som attaché för ekonomiska frågor vid Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationerna ..	6
Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.	8
Statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.	17
Om änkepension för kvinna i visst fall	19
Om tilläggspension till vissa ålderspensionärer m. fl.	22
Om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggspensioneringen ..	27
Socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare ..	32
Deltids- och korttidsanställdas samt lågavlönades ställning inom den allmänna försäkringen	37
Om reparationsplikt för ägare av flerfamiljs hyreshus	41
Om samordning av lagstiftningsarbetet inför högertrafikreformen	44
Marklagstiftningen	45
Meddelande ang. enkel fråga av herr Adolfsson ang. familjebo- stadsbidragen	45

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 3 mars		Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, ang. firmaskydd		5
— nr 4, om rätt till beriktigande av uppgift i massmedia		6
— nr 5, om skydd mot publicering i massmedia av nedsättande uppgifter om enskild person		6
Statsutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde		6
— nr 27, ang. anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster		8
— nr 28, ang. stat för statens allmänna fastighetsfond		8
Andra lagutskottets utlåtande nr 3, ang. statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.		17
— nr 4, om änkepension för kvinna i visst fall		19
— nr 5, om tilläggs pension till vissa ålderspensionärer m. fl.		22
— nr 6, ang. behörighet att utöva veterinäryrket m. m.		27
— nr 7, om alternativ tjänstgöring för vissa vapenvägrare		27
— nr 8, om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen		27
— nr 9, ang. socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare		32
— nr 10, ang. deltids- och korttidsanställdas samt lågavlönades ställning inom den allmänna försäkringen		37
Tredje lagutskottets utlåtande nr 1, om åtgärder för ökat rättskydd åt politiska flyktingar		41
— nr 2, om reparationsplikt för ägare av flerfamiljs hyreshus ..		41
— nr 3, om samordning av lagstiftningsarbetet inför högertrafikreformen		44
— nr 4, ang. marklagstiftningen		45

Tisdagen den 2 mars

Kammaren sammanträdde kl. 15.00; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 23 och den 24 nästlidne februari.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1965/66 till oförutsedda utgifter;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 28, angående anslag till markförvärv för övningsfält m. m. för budgetåret 1965/66 m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3—5, statsutskottets utlåtanden nr 3, 27 och

28, andra lagutskottets utlåtanden nr 3—10 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 1—4.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 29, om godkännande av protokoll angående varuutbytet mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union m. m.;

nr 31, angående godkännande av ändringar i konventionen om upprättande av Mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO); och

nr 32, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.

Interpellation ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet

Herr NYMAN (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Anpassningssvårigheter hos vissa elever i lägre skolformer har varit och är föremål för stor uppmärksamhet och utgör ett problem som skolmyndigheterna sökt komma till rätta med på olika sätt.

Stockholms stads skoldirektion har sedan flera år prövat idén med skolinternat i landsbygdsmiljö med till synes god framgång. Ett sådant fältförsök är Kedjebo internatskola i Västmanland, där storstadsungdom i 12—14-årsåldern i en lämplig miljö genom god ledning och självverksamhet vid sidan av skolarbetet ej sällan kunnat utvecklas till lugna och skolanpassade ungdomar. En sådan skolform ställer givetvis stora krav på lärare och personal och tillgång på lämpliga anläggningar.

Interpellation ang. skolinternat för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet

Behovet av sådan verksamhet i internat är förvisso stort icke bara för större städers ungdomar, som icke tillfredsställande kan anpassa sig till den normala skolmiljön, utan även för de större tätorternas skolungdom.

Tillgången på för sådan verksamhet lämpliga anläggningar är visserligen begränsad, men det finns säkerligen en hel del skolkolonier, friluftsgårdar, pensionat etc. som kan utnyttjas för detta ändamål. Största bekymret torde bli att få fram intresserad lärarpersonal i den bristsituation som råder.

I den mån disciplinläget genom dylika åtgärder förbättras kommer säkerligen också rekryteringen av lärare till skolväsendet i allmänhet att underlättas.

Varje realistiskt försök att bemästra disciplinsvårigheterna i skolarbetet, som elever med missanpassningsproblem förorsakar, bör hälsas med största tillfredsställelse och stimuleras.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att stimulera skolstyrelser i landet att i större omfattning än hittills pröva formen med skolinternat i lämplig miljö för elever med grava anpassningssvårigheter i skolarbetet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.06.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 3 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, att första kammaren skulle besluta att vid sammanträde onsdagen den 10 innevarande månad företaga val av valmän och suppleanter för utseende av riksdagens militieombudsman och dennes ställföreträdare.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 29, om godkännande av protokoll angående varuutbytet mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union m. m.; samt

nr 31, angående godkännande av ändringar i konventionen om upprättande av Mellanstalliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO).

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 32, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåg sociologisk undersökning av religionens betydelse som samhällsfaktor, till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Ang. firmaskydd

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av motioner angående firmaskydd.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 20 i första kammaren av fru *Wallentheim*

m. fl. och nr 29 i andra kammaren av herr *Carbell* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vissa stadganden i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura samt i tryckfrihetsförordningen måtte göras till föremål för skyndsam översyn i syfte att åstadkomma tillfredsställande rättskydd för enskilda näringsidkare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I:20 och II:29 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PALM (s):

Herr talman! Eftersom inte huvudmotionären har tillfälle att vara här i dag, skulle jag vilja knyta några reflexioner till denna motion.

Det sägs i utskottets utlåtande, att de frågor som tagits upp i motionen, redan är under övervägande i firmautredningen. Nu vet vi att problemet om firmaskydd inte är nämnt i den utredningens direktiv, men vi tackar för att motionen tydligen har fått den effekten att frågan tagits upp i utredningen, sedan här ifrågavarande missförhållanden påpekats.

Men det finns en annan sida av problemet som är besläktad med den i motionen berörda frågan — jag syftar på de förhållanden som råder beträffande namnen på olika tidskrifter. Som bekant finns det möjligheter att kringgå gällande återkallelsebestämmelser genom att ge ut lösa blad fyra gånger om året, och jag har från säker källa inhämtat att detta förekommer i mycket stor utsträckning. Jag tycker det är angeläget att man riktar uppmärksamheten på den omständigheten, därför att

Ang. inrättande av en befattning som attaché för ekonomiska frågor vid Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationerna

det finns en tendens att på det sättet monopolisera en rad attraktiva tidskriftsnamn. Ett speciellt exempel på det är en tidskrift som dog 1945 — och sedan dess inte utkommit i allmänna marknaden — men vars namn fortfarande ligger låst hos den store tidskriftsutgivaren här i staden och inte är tillgängligt för andra, som gärna skulle vilja överta namnet. Jag har den uppfattningen att sådant förekommer i mycket stor omfattning och tror mig veta att man håller på att närmare granska dessa förhållanden. Det är synnerligen angeläget att vi får helt klarlagt, i vilken utsträckning det förekommer.

Herr talman! Jag har intet yrkande i detta avseende men har med hänsyn till utskottets skrivning ändå velat göra detta påpekande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av motioner om rätt till beriktigande av uppgift i massmedia; och

nr 5, i anledning av motion om skydd mot publicering i massmedia av nedsättande uppgifter om enskild person.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1965/66 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. inrättande av en befattning som attaché för ekonomiska frågor vid Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationerna

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för utrikesförvaltningen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 4 januari 1965 föreslagits, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66, dels ock till Utrikesförvaltningen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 44 239 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade beträffande specialattachéer bland annat föreslagit, att en befattning som attaché för ekonomiska frågor i lönegraden Ae 25 skulle inrättas vid Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationerna i New York; tjänsten borde normalt rekryteras utanför den diplomatiska karriären.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att ändra personalförteckningen för utrikesförvaltningen i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 4 januari 1965 föreslagits;

b) godkänna i punkten införd avlöningsstat för utrikesförvaltningen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1965/66;

c) till Utrikesförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 44 239 000 kronor.

Ang. inrättande av en befattning som attaché för ekonomiska frågor vid Sveriges ständiga representation vid Förenta Nationerna

Reservation hade anmälts av herr *Dahlén*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Jag har avgivit en blank reservation vid denna punkt och skall med några ord motivera varför.

Vad jag avser är en föreslagen ny tjänst i den svenska FN-representationen. Vi kommer nu att få ett organ som skall syssla med handel och utveckling, som det heter, och detta är ju av speciellt stor betydelse för u-länderna. Men också Sverige har stort intresse av att t. ex. utvidga handeln och ytterligare hjälpa u-länderna med det utvecklingsarbete som de själva utför under bistånd från oss. Därför är det glädjande att Sveriges representation vid FN får en speciell tjänsteman som skall syssla med dessa frågor.

Emellertid finns det i vårt land ytterst få experter på detta område, i varje fall kvalificerade experter. Det är intressant att i detta sammanhang anteckna, att utrikesministern föreslår att tjänsten i fråga normalt skall besättas med en person utanför den diplomatiska karriären. Då har jag frågat mig, om det verkligen är möjligt att med den föreslagna lönesättningen förvärva en kvalificerad expert. Tillfälligt låter det sig möjligen göra, men jag är litet tveksam om hur det kan gå i längden.

Vidare får man ju i diplomatiska sammanhang lov att i någon mån tänka på vilken ställning vederbörande tjänsteman har. Därför kan man också sätta ett frågetecken för om den avlastning för FN-ambassadören som tillkomsten av denna tjänst skall innebära verkligen kan bli så stor att man uppnår det syfte som är avsett.

Jag har alltså inget yrkande på denna punkt, men med tanke på kommande budgetbehandlingsar har jag velat anföra dessa synpunkter. Det är ett betydande svenskt intresse att vi får en god svensk representation på detta område, och med hänsyn till att det inte finns

så många svenskar som kan detta verksamhetsfält sätter jag alltså ett frågetecken för den kompromiss som har gjorts mellan utrikesdepartementet och finansdepartementet på denna punkt.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Jag vill gärna göra en kort kommentar i denna fråga. Jag kan därvid knyta an till herr *Dahléns* anförande och kan instämma i de synpunkter han har anført.

Eftersom Kungl. Maj:t har föreslagit denna tjänst och utskottet enhälligt tillstyrkt förslaget, är det uppenbart att det sakliga behovet är dokumenterat. Det sammanhänger ju med den ökade mängd ekonomiska och handelspolitiska frågor som FN-beskickningen har att handlägga och som kommer att öka dels på grund av vår utvidgade u-hjälp och dels på grund av det nya maskineri för handeln med underutvecklade länder som nu håller på att upprättas i FN.

Jag är i likhet med herr *Dahlén* tveksam beträffande placeringen av denna tjänst. Faktum är att det har begärts att den skall ligga på rådsnivå. Tanken har varit att den nye befattningshavaren skulle kunna röra sig mera fritt och självständigt på det tjänstemannaplan i FN där dessa frågor kommer att handläggas. Det har inte blivit så, och jag antar att det ligger en interdepartemental kompromiss bakom placeringen på en lägre nivå. Man riskerar härmed att förfela avsikten. Jag vill erinra om att det redan finns två befattningshavare på ungefär denna nivå i beskickningen, nämligen en förste ambassadsekreterare och en attaché. Jag vill också nämna att flera med oss likvärdiga länder har beslutat inrätta motsvarande tjänster som ligger på rådsnivå. Det gäller bl. a. Danmark. Norge har beslutat inrätta en sådan tjänst men har ännu inte stadfäst, på vilken nivå den skall ligga.

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

Jag har i likhet med herr Dahln inget yrkande nu. Men jag föreställer mig att det blir nödvändigt för utrikesdepartementet och Kungl. Maj:t att följa denna fråga och, om erfarenheterna ger vid handen, komma tillbaka till riksdagen med förslag om en ändrad placering av denna tjänst.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Jag ber att få instämma med herrar Dahln och Möller. I sammanhanget vill jag uttala min tillfredsställelse över att Sveriges representant hos Förenta Nationerna föreslås placerad i högre lönegrad än tidigare, vilket markerar den vikt som numera tillkommer denna befattning.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 2—24

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1965/66 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1965/66 jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1965, föreslagit riksdagen godkänna ett statsrådsprotokollet bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1965/66.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 416) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 515), i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, hemstälts, att riksdagen måtte besluta att under Statens allmänna fastighetsfond till Kriminalvårdsstyrelsens delfond anvisa

a) för alarmanordningar och omläggningar av elektriska ledningar 410 000 kronor enligt kriminalvårdsstyrelsens äskanden i stället för av departementschefen förordade 275 000 kronor och

b) för ombyggnads- och förvaltningsarbeten vid äldre fängvårdsanstalter ytterligare 1 000 000 kronor i stället för av departementschefen förordade 400 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 442) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.* (II: 533), i vilka föreslagits, att riksdagen skulle besluta att för restaurering av inre borggårdens fasader å Kalmar slott för budgetåret 1965/66 anvisa kungl. byggnadsstyrelsen ett anslag av 250 000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 442 och II: 533 icke måtte av riksdagen bifallas;

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

III. att riksdagen måtte godkänna ett utlåtandet bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1965/66.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Boman, Ivar Johansson, Axel Andersson, Per Jacobsson, Nils Theodor Larsson, Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Gustafsson* i Kårby och *Tobé*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits,

dels att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 416 och II: 515, såvitt nu vore i fråga, under Reparations- och underhållskostnader m. m. för Kriminalvårdsstyrelsens delfond upptaga ett belopp av 3 595 000 kronor,

dels ock att utskottet bort under III — under förutsättning av bifall till yrkandet under I — hemställa, att riksdagen måtte med de ändringar, som föranleddes av vad reservanterna föreslagit under I godkänna ett utlåtandet bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1965/66;

2) av herrar *Ivar Johansson, Axel Andersson, Bertil Petersson, Nils Theodor Larsson, Eliasson* i Sundborn, *Gustafsson* i Kårby och *Tobé*, vilka ansett

dels att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade,

dels att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 442 och II: 533, under Reparations- och underhållskostnader m. m. för Slottsbyggnadernas delfond under 1. c) upptaga ett belopp av 1 115 000 kronor,

dels ock att utskottet bort under III — under förutsättning av bifall till yrkandet under II — hemställa, att riksdagen måtte med de ändringar, som föranleddes av vad reservanterna före-

slagit under II, godkänna ett utlåtandet bilagt förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1965/66.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Som motionär i detta ärende, vilket gäller Kalmar slott, ber jag att få säga några ord.

Tyvärr är situationen den, att slottet befinner sig i ett mycket otillfredsställande skick. Mest angeläget är enligt kungl. byggnadsstyrelsens uppfattning att fasaderna till slottets inre borggård restaureras. Något ytterligare uppskov med detta arbete kan enligt byggnadsstyrelsen icke ske, om den ursprungliga målningsdekoren skall kunna räddas och restaureras. En följd av år har styrelsen hemställt om anslag för detta ändamål men förgäves. För några år sedan beräknades kostnaden till 95 000 kronor, nu i senaste äskandet till 250 000 kronor. Kostnaden ökar samtidigt som risken ökar att de värdefulla fasadmålningarna helt skall utplånas.

Utän överdrift kan Kalmar slott betecknas inte bara som en av våra förnämsta historiska byggnader utan också som en av Sveriges förnämsta turistattraktioner. Vi motionärer har erinrat om hur bland andra en mängd utländska turister årligen besöker slottet, och vi har nämnt hur man där årligen anordnar en Sverige-Amerika-dag, då ett stort antal svenskamerikaner kommer dit. Man befinner sig ju där i en bygd, varifrån massemigration till Amerika en gång ägt rum, och i en stad som skänkt sitt namn åt det första svenska emigrationskeppet till Amerika, »Calmare Nyckel».

Många besökare — inte minst från det stora landet i väster — har uttalat sin beundran för slottet, för dess skönhet och mäktighet, men det gör på dem ofta ett egendomligt intryck att det för sitt välstånd så omtalade Sverige inte bättre vårdar sig om en sådan historisk klenod. Ofta har de besökt andra länder, och de gör för oss icke smick-

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

rande jämförelser. Man måste förstå dem och dela deras mening att våra möjligheter till pietetsfull vård av historiska byggnader borde vara väsentligt större än i andra, ofta krigshärjade, länder.

Vi motionärer har hemställt att riksdagen nu måtte anvisa kungl. byggnadsstyrelsen det begärda anslaget av 250 000 kronor, men inom statsutskottet har majoriteten hänvisat till en inom byggnadsstyrelsen pågående utredning, som avser planering rörande samtliga under styrelsens förvaltning stående historiska byggnader och byggnadsminnesmärken.

Herr talman! Då byggnadsstyrelsen redan en följd av år äskat anslag för just detta arbete på Kalmar slott, måste det vara fullständigt klart att det här gäller ett synnerligen angeläget arbete. Därför bör man inte avvakta någon utredning. Man kan inte avvakta den, om man inte vill riskera att dessa mycket värdefulla fasadmålningar helt utplånas. Dess bättre föreligger det inom statsutskottet en reservation, i vilken det yrkas bifall till motionen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Häri instämde herr *Svanström* (cp).

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s):

Herr talman! I anslutning till denna punkt i utskottets utlåtande har jag i egenskap av motionär deltagit i en reservation mot utskottets ställningstagande. Reservationen går ut på att ett anslag på 250 000 kronor anvisas för restaurering av den inre borggårdens fasader på Kalmar slott.

Låt mig inledningsvis erinra om att sedan man i vårt land för cirka hundra år sedan började att intressera sig för historiska minnesmärken, har Kalmar slott genomgått flera restaureringar. Sålunda genomfördes en inre sådan under åren 1855—1862 och en mera genomgripande yttre restaurering, varvid bland annat de nuvarande tornspirorna

framkom, företogs under 1880- och 90-talen. Den senaste större restaureringen ägde rum under 1920- och 30-talen med början 1921 och under ledning av professor Martin Olsson. Den senare delen av denna restaurering, som skedde under 1930-talet, innebar bland annat att den gamla vallgraven grävdes fram och vindbryggan rekonstruerades efter gamla ritningar. Sedan dess har åtgärderna varit begränsade till ett mera löpande underhåll, vilket stannat vid en genomsnittlig årlig kostnad av cirka 20 000 kronor.

Det torde därför mot denna bakgrund framstå såsom tämligen klart, att efter nu snart 40 år är denna gamla byggnad i behov av en omfattande restaurering. Detta verifieras också av den expertundersökning som en specialist på konstruktioner från kungl. byggnadsstyrelsen har gjort på slottet. Sålunda har man kunnat konstatera allvarliga sprickbildningar i det yttre murverket och insekter och torröta har gjort allvarligare angrepp på träkonstruktionerna än vad man tidigare hade räknat med. Ett observandum i detta sammanhang är att man ju under hösten temporärt fick avstänga slottskyrkan därför att träbjälklaget där sviktade.

Såsom framgår av motionen och den reservation som har anförts till statsutskottets utlåtande motsvarar det omedelbara behovet det belopp som reservanterna har stannat för, vilket alltså avser en restaurering av den inre borggårdens fasader. Enligt byggnadsstyrelsen är det synnerligen angeläget att detta arbete snarast kommer till stånd, om inte allvarliga skador skall uppstå, bl. a. på dekoren. Utöver detta kommer också såsom jämväl angelägna uppgifter en översyn av slottets koppartak samt tre av de yttre fasaderna, som är i behov av en snar översyn, om inte även här mycket allvarliga skador skall uppstå.

Till dessa behov, som är de omedelbara och högaktuella behoven, kanske dessutom kan knytas önskemål om en

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

framtida inre restaurering, som skulle möjliggöra ett nyttjande av slottet för andra ändamål än såsom museum. Jag tänker därvid på möjligheten att iordningställa vissa salar eller delar av slottet, vilka kan användas exempelvis för länsrepresentationen och även i viss utsträckning för kongressändamål. Därtill torde önskemål om serveringsmöjligheter bli aktuella med hänsyn till turistströmmen, som ständigt ökas. Under år 1964 torde slottet t. ex. ha besökts av cirka 35 000 turister, och den siffran kommer säkert att öka för varje år, allteftersom turismen ökar i omfattning.

Statsutskottet avvisar motionen mycket hovsamt, något som jag vill stryka under. Jag föreställer mig att utskottet hyser en känsla av sympati för motionens syfte, men med hänvisning till pågående utredning avstyrker utskottet motionen. Till detta vill jag bara påpeka att det, trots den allmänna översyn som äger rum angående medelsbehovet för underhåll av denna typ av byggnader, ändå äskas avsevärda belopp till andra slottsbyggnader i landet. Om jag inte minns fel rör det sig om cirka fem miljoner kronor. Det torde därför inte av den anledningen finnas något hinder att biträda motionsyrkandet. Då man torde kunna räkna med att utskottsmajoriteten tyvärr vinner framgång vid dagens behandling av denna fråga, vill jag bara till sist stryka under att det, även om så blir fallet, vore angeläget och önskvärt med en stark uppslutning bakom reservationen till förmån för den gamla Kalmar-borgen, som med sina anor från 1100-talet otvivelaktigt är ett av de förnämsta historiska minnesmärkena inte bara i Sverige utan i hela Norden.

I denna förhoppning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2 av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Med några ord ber jag att få tillstyrka reservationerna nr 1

och 2 till statsutskottets utlåtande nr 28. Vad reservationen nr 1 beträffar synes det ligga i så öppen dager att den avser ett vitalt samhällsintresse, att inte mycket är att tillägga utöver vad som står i motionen.

Beträffande reservation nr 2, som herrar Schött och Bertil Petersson nu talade om, ligger saken måhända något annorlunda till. Den avser en fråga, som ytligt sett inte är så allvarlig och överhängande. Den omfattas inte heller av så många reserveranter som reservation nr 1. Dock vill jag understryka, att motionen och dess syfte ingalunda är att anse som en lokal angelägenhet för Kalmar stad och bygd. Vi hade förra året att diskutera ett förslag om att restaurera bl. a. riddarsalen på Läckö slott. Förslaget föll då på en handfull röster. Denna fråga är av liknande art, och det vore att beklaga om samma öde skulle drabba den. Herr Petersson tycktes dock ana det. Han var något pessimistisk, tyckte jag.

Utskottsmajoriteten stöder sig på att departementschefen dock har begärt och även får 50 000 kronor för att utreda framtida behov av underhållsarbeten m. m. under titeln »Slottsbyggnadernas delfonds». Här föreligger emellertid inte något behov av en utredning. Under en följd av år har förfallet inom Kalmar slott vitsordats. Man frestas nästan att ta till det gamla ordstävets om kon, som dör medan gräset växer. Alla vet vi dock att en byggnads förfall aldrig sker rätlinjigt, om man skall uttrycka sig matematiskt. Tvärtom sker förfallet i ett accelererat tempo till en viss punkt, då byggnaden kallas ruin. Ingen kan därför tänka sig att det med åren skulle bli billigare eller enklare att göra de nödvändiga restaureringsarbetena. Tvärtom kan under den tid som måste gå, innan den förutskickade allmänna utredningen leder till resultat, oersättliga värden gå till spillo och kostnaderna avsevärt ökas.

Det skulle vara mycket glädjande att arbeta med sådana här frågor, om stats-

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

verket gick i spetsen. Se dock på Konstakademiens byggnad några steg häriifrån! Inte är det väl värdigt vårt land att visa fram en sådan fasad! Citadellet i Landskrona diskuterade vi förra året och likaså Läckö och Bogesund. Denna gång gäller det Kalmars gamla ärevördiga slott. Kan vi inte låta allt talet övergå till handling och här göra en räddningsaktion? Kan vi annars stå till svars för våra efterkommande? Jag vill peka på att ett ökat välstånd ger ökad förståelse för värden av vårt historiska arv, och domen över försumligheter kommer att falla hårt.

Herr talman! Jag ber att extra starkt få tillstyrka reservationerna under detta utlåtande.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag för min del tror att de skäl som framförts från reservanternas sida är starka. Det råder väl ingen tvekan om att det vore befogat att nu försöka genomföra en upprustning av Kalmar slott. Jag är ju själv smålänning och känner väl till Kalmar slott, även om det inte ligger i vad jag brukar kalla »stora» Kronobergs län.

Men denna fråga är en avväggningsfråga som alla andra. Vi har först i avdelningen och sedan i statsutskottets plenum sagt oss, att vi inte kan mot Kungl. Maj:ts förslag rycka ut Kalmar slott och anslå pengar till den begärda upprustningen där. Jag vill peka på att även när det gäller andra sådana här byggnader har det skett stora prutningar i statsverkspropositionen. När det gäller reparations- och underhållskostnader för de kungliga slotten med tillhörande byggnader är prutningen inte så stor, men i stället för 1 370 000 kronor har man stannat för 1 320 000 kronor. I fråga om reparations- och underhållskostnader för uthyrda lägenheter vid Drottningholm, Ulriksdal och Haga har man stannat för 380 000 kronor mot begärda 500 000 kronor, och när det

gäller reparations- och underhållskostnader för vissa historiska byggnader och byggnadsminnesmärken m. m. har man stannat för 865 000 kronor i stället för begärda 1 300 000 kronor. Jag har med detta bara velat understryka att när vi inom fjärde avdelningen behandlat dessa frågor, har vi sagt oss att man helt enkelt får godta de prutningarna.

Sedan har motionären anfört de skäl mot bifall till reservationen, som jag själv skulle anföra. Jag behöver bara hänvisa till vad som står i statsutskottets utlåtande. Det pågår ju faktiskt en utredning, som avser att man skall fastställa i vilken ordning man skall utföra reparationsarbetena på gamla historiska byggnader och slott, och det har anslagits 50 000 kronor för denna utredning. Utskottet har gått så långt att utskottet understrukit angelägenheten av att utredningsarbetet bedrivs med all den skyndsamhet som av omständigheterna befinner påkallad, men sedan stannat för att avstyrka motionerna.

Vi hade förra året en diskussion om Läckö slott och citadellet i Landskrona. Det var särskilt Läckö slott som tilldrog sig uppmärksamheten. Vi stannade då — det gällde dock inte precis samma sak; det gällde inte det yttre av byggnaderna — för att hänvisa till utredningen. I år har vi understrukit angelägenheten av att den blir färdig, så att man kan få fastställt i vilken ordning man skall ta upp dessa arbeten och hålla de gamla slotten och byggnaderna vid liv.

För min del vill jag tillägga att det inte är säkert att man skall ha kvar alla. Kalmar slott är dock ett sådant minnesmärke som är väl värt att vårdas. Vi har funderat mycket på dessa saker, innan vi inom statsutskottet tog ställning till motionärernas förslag men har till slut inte ansett oss kunna bifalla motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (cp):

Herr talman! Jag vill också något delta i dagens strider omkring Kalmar slott. Min äldste kände stamfar Henning Stenson i Gillberga var bjuden till Kalmar slott i mitten på 1500-talet för att där komma på stegel och hjul. Han kom inte dit, utan föredrog att dö fredlös. Ändå, herr talman, vill jag möta upp till försvar för Kalmar slott i dag.

Jag kan vitsorda vad herr Fritz Persson har sagt. Det har tillkommit en utredning inom byggnadsstyrelsen för att se över behoven beträffande underhåll och restaurering av våra slottsbyggnader — vilka som skall väljas ut och i vilken ordning arbetet skall ske. Det är alldeles riktigt. Vi väntar på resultatet av den utredningen. Men byggnadsstyrelsen, som har hand om denna ännu inte färdiga utredning, har också haft att göra upp förslag i sina petita för det löpande året, och byggnadsstyrelsen har hållit sig inom sin sedvanliga anspråkslösa ram i avvaktan på utredningen.

Inom denna anspråkslösa ram har man, tror jag, tagit upp fem objekt med förhållandevis blygsamma belopp. Det största råkar emellertid vara anslaget till Kalmar slott för underhåll av den inre borggårdens väggdekor, 250 000 kronor. Så är det fyra andra slott som är ihågkomna i denna rutinmässigt framlagda petitaskrivelse.

Man får uppmärksamma att byggnadsstyrelsen är det verk som har hand om både vården och utredningen. Trots att den är medveten om att utredningen skall bli vägvisande för framtiden har den bland de mest angelägna uppgifterna uppfört just detta anslag på 250 000 kronor för att i tid ta vara på och rädda utsmyckningen på borggårdens väggar. Det är hög tid beträffande detta arbete. Om utsmyckningen förstörs, kan den icke ersättas.

Vid budgetarbetet i departementet har man sedan som vanligt funnit, att det inte går ihop och att man måste

stryka något, och då har departementet strukit en post på 250 000 kronor. Härvidlag tror jag knappast att man haft möjlighet eller tillfälle att gå efter behovsprincipen, utan det har antagligen varit budgettekniska skäl som varit avgörande. Det är beklagligt, men det är naturligt att det går till på det sättet i budgetarbetet. Vi som varit verksamma i landsting och primärkommuner vet att det går till på det sättet, men den myndighet som har vårdningsplikten här och samtidigt också utredningsuppdraget, har ändå upptagit dessa 250 000 kronor såsom ett för året nödvändigt anslag.

Därför, herr talman, vädjar jag också till kammaren, när jag yrkar bifall till reservation nr 2.

Även en annan punkt har föranlett en reservation, och den gäller fångvårdens petita. Där begäres ett belopp för alarmanordningar och omläggning av elektriska ledningar vid fångvårdsanstalter utöver vad Kungl. Maj:t har gått med på för året. Jag måste säga, att när det gäller denna sak, är vår svenska allmänhet mycket uppskärnad och oroad av de ständiga rymningarna, och bland annat avser ju detta anslag att i någon mån motverka rymningsrisken vid de äldre anstalterna. Jag tror att det skulle vara mycket behjärtansvärt att bland annat av detta skäl tillmötesgå motionärerna på denna punkt — i enlighet med vederbörande statsorgans önskemål.

Jag ber därför, herr talman, att också få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr SKÄRMAN (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja vända mig mot herr Perssons anförande, som i övrigt var mycket sympatiskt och visade intresse för dessa byggnadsverk. Jag vill poängtera, att behovet redan är utrett beträffande Kalmar slott. Beträffande denna fråga är det således inte ytterligare utredningar vi behöver, och vi har inte heller folk till det. Vad som

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

nu behövs för våra byggnader runt om i landet är i stället pengar, men det är inga stora pengar.

Det ropas på anslag från alla håll. Jag har själv avstått från att motionera om bidrag till utgrävningarna vid Lödöse, där vi har ett utomordentligt stort intresse att bevaka, enbart för att icke åstadkomma onödiga kostnadshöjningar i statsbudgeten. Men, herr talman, vi kommer inte ifrån ansvaret inför våra efterkommande. Vi måste ta tillvara de minnesmärken och det historiska arv vi fått att vårda. I våra dagar gör vi inte så många byggnader som kommer att bli vackra minnen att se tillbaka på. Det är mest hyreskaserner och standardritade hus som vi kommer att lämna efter oss. Vi måste i gengäld ta på oss det ansvar och de kostnader som räddandet av vårt arv av kulturbyggnader kräver.

Jag ber att än en gång få yrka bifall till reservation nr 2.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag har inte samma kännedom som herr Larsson om hur behandlingen tillgår i byggnadsstyrelsen, när man där försöker tillverka sina petita. Herr Larsson säger att byggnadsstyrelsen rutinmässigt lämnat sina petita. Det tror jag inte. Man har nog arbetat mycket med att få fram det som man vill ha genomfört. Inte vet jag heller precis hur det går till i departementet. Herr Larsson menar att man där plötsligt funnit att det inte gick ihop riktigt och att man då helt enkelt strukit Kalmar slott ur detta delfonds-förslag.

»Det behövs ingen utredning», sade herr Skårman. För min del menar jag att det behövs en sådan. Det är inte så lätt för oss att sitta och avgöra var man först skall ingripa när det gäller att rädda historiska byggnader. Vi behöver en kartläggning som ger oss möj-

lighet att bedöma vad som över huvud taget skall göras.

Beträffande den reservation som här har betecknats som nr 1 och som gäller kriminalvårdsstyrelsens delfond vill jag påpeka att man naturligtvis också här har gjort en avvägning. Jag vill också erinra om vad som står skrivet i bilaga nr 20 till statsverkspropositionen. På sid. 32 längst ned och på sid. 33 heter det: »I fråga om kriminalvårdsstyrelsens delfond beräknar jag för det löpande underhållet 1 865 000 kronor. Därutöver beräknar jag för särskilda arbeten 995 000 kronor. För ombyggnadsarbeten vid äldre fångvårdsanstalter — innefattande bland annat förbättrade säkerhetsanordningar — beräknar jag med hänsyn till reservationens storlek ett medelsbehov av 400 000 kronor samt för alarmanordningar och omläggning av elektriska ledningar 275 000 kronor. Beträffande övriga ändamål har jag godtagit fångvårdsstyrelsens förslag.» Om man ser efter hur stor den föreliggande reservationen är, finner man att det vid utgången av budgetåret 1963/64 fanns ett odisponerat belopp av cirka 1 180 000 kronor.

Vi har inte heller i detta avseende inom statsutskottsavdelningen ansett oss kunna gå längre än vad departementschefen har gjort. I reservationen har föreslagits en ökning för de båda ändamål det nu gäller med cirka 2 100 000 kronor. Det skulle innebära en anslagshöjning med ungefär 300 procent. Om man skulle börja bifalla motionsförslag om höjningar för t. ex. andra delfonder i samma utsträckning som här har begärts, vet jag inte var man skulle hamna.

Jag har med det anförda endast velat peka på att det här finns reserverade medel samt att vi inom utskottet ansett att det här gäller en avvägningsfråga, varvid vi funnit oss inte kunna gå längre än vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Det är kanske lyckligt att vi får en utredning avseende det framtida underhållet av historiska byggnader och övriga byggnadsminnesmärken i landet, men vi vet alla, att en sådan utredning kommer att ta lång tid. När vi dessutom hör av herr Fritz Persson att utredningen bl. a. skall ta ställning till vilka slott som över huvud taget skall bevaras till eftervärlden och vilka som bör få förfalla till ruiner, förstår man att resultatet av utredningen kommer att dröja. Det står dock klart för oss alla, att Kalmar slott inte får förvandlas till en ruin. Det har ju här redan tidigare framhållits, att det klart har framgått att behov av ifrågavarande arbeten föreligger och att något som helst uppskov icke är tillrådligt. Ett uppskov kommer endast att innebära ökade kostnader och kanske rent av att fasadmålningarna helt förstöres.

Jag vill understryka vad herr Skårman anförde, nämligen att det här inte gäller en speciell kalmarfråga utan en riksfråga. Det gäller här en angelägenhet av verkligt riksintresse.

Herr talman! Det skulle hedra Sveriges riksdag, om den besinnade detta och biföll byggnadsstyrelsens äskande. Jag vill därför än en gång yrka bifall till reservation 2.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Det kanske förvånat några att en norrlänning, alltså en person som hör hemma långt från Kalmar slott, återfinnes bland dem som står under denna reservation. Jag kan i varje fall inte beskyllas för att göra det av lokalpatriotiska skäl. Att jag finns med bland reservanterna beror kanske i främsta rummet på att jag vid mitt besök i somras kunde se vad som höll på att ske med Kalmar slott och att jag därför vet att det måste vara nödvändigt att så snart som möjligt göra någonting för att bota de allvarliga skador som har uppstått där.

Jag ansluter mig emellertid till reservanterna också därför att jag anser att utskottsmajoritetens resonemang är fullständigt orimligt. Detta gäller även det resonemang som herr Fritz Persson har fört här i dag. Han säger att majoriteten inte ansett sig kunna rycka ut Kalmar slott ur sammanhanget. Jag har anslutet mig till reservanterna därför att herr Persson och de andra just har gjort det. De har ryckt ut Kalmar slott ur sammanhanget. Om man hade varit logisk och menat att den utredning som man skyller på verkligen var något att lita till, skulle man ju ha behandlat övriga fyra slott på samma sätt. Varför skulle av de fem slott det här gäller utredningen bara komma att omfatta Kalmar slott? Hur kunde statsutskottets majoritet och majoriteten inom fjärde avdelningen vara så säkra på att behovet för de fyra andra slotten var så nödvändigt att man inte behövde invänta något resultat av utredningen beträffande dem?

Den bedömning som byggnadsstyrelsen har gjort är nog riktig. Herr Persson förklarade ju här också alldeles nyss att byggnadsstyrelsen lagt ned mycket arbete på sina petita. Varför skulle just arbetet beträffande Kalmar slott vara det sämsta och minst välgrundade, så att herr Persson kunde rycka ut detta slott ur sammanhanget?

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till dem som har yrkat bifall till reservationen.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag vill bara till herr Schött säga, att jag personligen gjort den reflexionen att den översyn det här gäller kommer att ge till resultat att man inte behöver bevara *alla* gamla byggnadsminnesmärken som finns här i landet.

Jag vill vidare till herr Axel Andersson säga, att herr Andersson nog vet hur det går till när ämbetsverken framlägger sina petita. Det är klart att de läg-

Om anslag för restaurering av Kalmar slott, m. m.

ger ner mycket arbete på dessa framställningar, och det bör ju ankomma på dessa statliga verk att lägga fram förslag som de anser vara nyttiga och godtagbara, men det måste väl ändå ankomma på Kungl. Maj:t och riksdagen att göra själva avvägningen. Hur skulle det se ut om man skulle, därför att ett verk har sagt att det är nödvändigt att göra vad det har föreslagit, alltid godta verkets förslag i stället för att försöka — vilket är det väsentliga i detta sammanhang, i varje fall för oss — vid behandlingen taga hänsyn också till Kungl. Maj:ts förslag? Jag har alltid haft den uppfattningen, att det bör ankomma på de olika statliga verken att slå vakt vart och ett om sitt område men att det sedan bör ankomma på statsmakterna att göra avvägningen.

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**, (cp):

Herr talman! För att undvika något som helst missförstånd vill jag understrika att det inte är något fel med byggnadsstyrelsens utredning — den har riksdagen beställt, och vi önskar att den skall leda till att vi för lång framtid får ett program för att omhändertaga våra byggnadsminnesmärken och för att få klarhet, i vilken ordning det är angeläget att få de olika objekten under behandling. Det föreligger alltså inte här något motstånd från något håll mot denna utredning — den är nödvändig för framtiden. Men samtidigt har den myndighet som verkställer denna utredning — kungl. byggnadsstyrelsen — i sina petita för året upptagit vissa nödvändiga reparations- och underhållsarbeten, och av de fem objekt som det här gäller har ett, nämligen Kalmar slott, strukits bort. Den utredande myndigheten, kungl. byggnadsstyrelsen, har ju ändå vid sidan av den av myndigheten bedrivna utredningen ansett att det är nödvändigt att utföra detta arbete på Kalmar slott under detta budgetår.

Herr **ANDERSSON, AXEL**, (fp):

Herr talman! Jag vill bara till herr Persson säga, att jag beundrar herr Persson och hans förmåga att bara efter någon timmes diskussion i statsutskottets fjärde avdelning konstatera, att fyra femtedelar av det mödosamma arbete som byggnadsstyrelsen nedlagt är förnuftigt men att återstående femtedel av arbetet är oförnuftigt, alltså den del som gäller Kalmar slott.

Herr **PERSSON, FRITZ**, (s):

Herr talman! Jag vill till herr Larsson säga, att Kungl. Maj:t har prutat även på de belopp som byggnadsstyrelsen föreslagit när det gäller andra kostnader än dem som här diskuteras. När det gäller reparations- och underhållskostnader för uthyrda lägenheter vid Drottningholm, Ulriksdal och Haga har det skett en prutning med 120 000 kronor. I fråga om reparations- och underhållskostnader för vissa historiska byggnader och byggnadsminnesmärken m. m. har det skett en prutning med 435 000 kronor.

Jag skall inte förlänga diskussionen med herr Andersson. Han säger att det är underligt att vi inom fjärde avdelningen har kunnat pröva dessa förslag efter någon timmes diskussion, när byggnadsstyrelsen — som jag framhållit — säkerligen lagt ned mycket arbete på sina petita. Att herr Andersson resonerar på det sättet, måste bero på att han inte kan skilja på vilka uppgifter det är som åligger byggnadsstyrelsen och andra ämbetsverk och de uppgifter som åvilar Kungl. Maj:t och riksdagen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till

Ang. statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.

utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Boman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 41.

Vidare gjorde herr talmannen jämlikt de rörande punkten II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna re-

servationen i denna del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition var med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Schött* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 61.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten III hemställt.

Ang. statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner angående statsbidrag till allmän försäkringskassa, m. m.

Ang. statsbidraget till allmän försäkringskassa, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 234 i första kammaren av herrar *Ottosson* och *Enarsson* samt nr 289 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna införda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av lagen om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381); och

2) förordning angående ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

De i motionerna framlagda förslagen avsågo,

att karensbeloppet vid läkemedelsrabatteringen skulle höjas från tre till fem kronor,

att statsbidraget till läkemedelsrabatteringen skulle slopas samt

att det allmänna statsbidraget till sjukförsäkringen skulle sänkas från 50 till 45 procent.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 234 och II: 289, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Hübinette* och *Ringaby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till förevarande motioner I: 234 och II: 289, måtte för sin del antaga i reservationen införda förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av lagen om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381); och

2) förordning angående ändrad lydelse av Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

Herr *HÜBINETTE* (h):

Herr talman! Frågan om karensbeloppets storlek för läkemedel har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens behandling; det framgår med önskvärd tydlighet av årets utlåtande från andra lagutskottet i ärendet. Vad som också framgår tydligt är att man från utskottsmajoritetens sida hela tiden varit negativ till en lösning av denna fråga enligt motionärernas önskan. Det underliga är att man vid behandlingen inte anfört sakskalet utan alltid byggt sin negativa attityd på att antingen en utredning pågått eller en bearbetning av ett utredningsförslag sysselsatte vederbörande departementschef. Det är enligt min uppfattning ett underligt men tyvärr inte ovanligt sätt att förhålla en frågas lösning. Det måste väl ändå erkännas, att när inte detta karensbelopp varit föremål för någon justering sedan år 1954 och vi ändå har haft en så stor penningvärdeförsämring som vi har haft, är det inte mer än rimligt att göra den förändring som föreslås i motionen. Det skulle ju innebära en ganska stor besparing åt statskassan, och det kan på inget sätt anses betungande för den enskilde, då det i medeltal endast skulle betyda en kronas merutgift per inköp av läkemedel. Dessutom innebär detta förslag att man gör en stor administrativ förenkling. Ersättningsärendena beräknas minska med en tredjedel, och vad det betyder för samhället i dag med dess brist på arbetskraft kan väl var och en förstå.

Reservationen innehåller dessutom yrkande om att statsbidragen till allmän försäkringskassa minskas från nuvarande 50 procent till 45 procent. Den därigenom uppkomna besparingen för statsverket uppgår till den icke oväsentliga summan 41,5 miljoner. Denna reform behöver inte medföra någon höjning av sjukförsäkringsavgifterna, utan den innebär endast att man begränsar utbyggnaden av den obligatoriska sjukförsäkringens fonder, som den 31 december 1963 — det är det sista år som

det finns uppgift om — uppgick till 582 miljoner kronor.

Jag har, herr talman, med detta velat yrka bifall till reservationen i andra lagutskottets utlåtande nr 3.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Som framgår av utskottets utlåtande, har ärenden av samma slag som detta behandlats vid de tre senaste riksdagarna, och ingen gång har riksdagen funnit tillräckliga skäl föreligga för att ta så allvarligt på det förslag som framlagts av högerns representanter. Det resonemang som herr *Hübinette* här framfört kan spåras också i andra förslag, nämligen att det inte medför några extra kostnader, eftersom utgifterna kan täckas av fonder.

Det är visserligen ett faktum, att sjukförsäkringen under den nuvarande goda konjunkturen, som också återverkar på sjukligheten, har kunnat spara fonder, men det står väl klart för alla, att om man höjer karensbeloppet för läkemedlen från 3 kronor till 5 kronor, så att de sjuka själva skall betala 5 kronor i stället för 3, så måste detta kosta i varje fall de sjuka någonting. Staten sparar ingenting på en sådan anordning, eftersom statens bidrag till denna del av sjukförsäkringskostnaderna är 1 krona 15 öre per medlem och det inte föreslås någon ändring i det avseendet.

Däremot föreslås i samma motion och reservation, att bidraget till vissa delar av sjukförsäkringen skall sänkas från nuvarande 50 procent till 45 procent. Detta skulle heller inte kosta de sjukförsäkrade någonting, utan utgifterna skulle täckas med fondpengar. Utskottet har inte fallit för detta resonemang, utan konstaterar även i år, att ingenting skett som bör föranleda ändring av det tidigare ställningstagandet till liknande yrkanden. Utskottet hemställer följaktligen om avslag på motionerna I: 234 och II: 289, och jag yrkar bifall till detta utskottets förslag.

Om änkepension för kvinna i visst fall

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hübinette* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hübinette* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om änkepension för kvinna i visst fall

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta

Om änkepension för kvinna i visst fall
 motioner om änkepension för kvinna i visst fall.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskottet hänvisade motioner, nr 11 i första kammaren av herr *Olsson, Erik*, och herr *Dahlberg* samt nr 14 i andra kammaren av herr *Wikner m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående rätt för kvinna, som levt under äktenskapsliknande förhållanden med en man, att erhålla änkepension vid dennes frånfälle.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 11 och II: 14, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Dahlberg*, vilken likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **DAHLBERG** (s):

Herr talman! Till andra lagutskottets utlåtande nr 4 har jag fogat en blank reservation. Jag är också motionär i denna fråga, som i korthet går ut på att hos Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående rätt för kvinna, som levt under äktenskapsliknande förhållanden med en man, att erhålla änkepension vid dennes frånfälle.

Denna sak är ju en gammal bekant. Enligt 1946 års folkpensionslag gällde, att en kvinna, som hade bott tillsammans med en man under äktenskapsliknande förhållanden avsevärd tid, kunde erhålla folkpension. I 1960 års lag togs denna bestämmelse bort, och det är nu endast då de har barn tillsammans, som kvinnan kan få änkepension. Det är här närmast fråga om att tillförsäkra dessa kvinnor ett grundskydd, framför allt genom folkpensionen.

När det gäller yrkesskadeförsäkring- en finns en liknande bestämmelse. I

det fallet kan den efterlevande kvinnan erhålla livränta. Därför vore det tack- nämligt, om man kunde få tillbaka den från 1946 gällande bestämmelsen.

Nu är en hel del av dessa problem föremål för utredning i pensionsförsäkringskommittén, och det finns ju också en speciell utredning om yrkesskadeförsäkringens inordnande i socialförsäkringen. Jag har inte velat göra någon egen reservation på denna punkt, eftersom frågan i ett eller annat sammanhang kommer upp längre fram, när dessa utredningar blir klara. Jag tycker dock att man måste ha en lagstiftning, som är så konstruerad att man ser till de sociala förhållandena och bortser ifrån om det föreligger äktenskap eller inte. Det är åtskilliga kvinnor som lever under sådana betingelser. Tidigare förelåg enligt 1946 års lag och även inom yrkesskadeförsäkringen ett sådant förhållande som gör att många kvinnor inte har det skydd som de gifta kvinnorna har. Om mannen avlider före 67 års ålder kan de få ekonomiska besvärigheter och har inte det skydd som de gifta kvinnorna har.

Herr talman, jag har inget yrkande, utan jag får återkomma till denna fråga vid ett senare tillfälle när de pågående utredningarna blivit klara.

I detta anförande instämde herr *Olsson, Erik*, (s).

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Denna fråga är inte så enkel som herr *Dahlberg* vill göra den och inte heller i socialt hänseende så självklar som han tror att den är.

Det är riktigt som han säger att den lösning av frågan som han nu i motioner har företrätt är den ordning som gällde före 1960, men 1958 års socialförsäkringskommitté fann att den ordningen under tiden fram till 1960 hade föranlett så många tvister och diskutabla beslut i pensionsstyrelsen om tillämpningen av den gamla 12 § i folk-

pensioneringslagen, att det fanns skäl att diskutera huruvida det inte skulle krävas någonting annat i botten för ett konstaterande av att det förelåg samlevnad under äktenskapsliknande förhållanden. Ett konstaterande av att sådant förhållande föreligger är nämligen inte alltid till fördel för parterna i en sådan samlevnad. Eftersom frågan om vilken ordning som skulle tillämpas inte blev aktuell förrän i samband med inträffat pensionsfall, kunde ett avgörande inte ske förrän då pensionsförmåner skulle beviljas eller avslås. Det är en fördel för kontrahenterna att i pensionshänseende betraktas som av varandra oberoende om båda lever intill dess pensionsrätt inträder — då får nämligen vardera pension såsom ensamstående, och summan blir högre än om de får pension som äkta makar.

Däremot är det självfallet en fördel för den efterlevande om mannen dör och det blir fråga om änkepension — då kan en sammanboende kvinna, som betraktas såsom jämställd med gift kvinna, erhålla änkepension. Om mannen mister sin arbetsförmåga i sådan utsträckning att det blir fråga om förtidspension, kan han inte få hustrutilllägg för den sammanboende kvinnan om det icke tidigare har konstaterats ett sammanboende av samma karaktär som om de vore gifta med varandra.

Det var detta som föranledde att 1958 års socialförsäkringskommitté fann en lösning som skulle vara litet mera att ta fasta på. Sammanboendet skulle jämställas med äktenskap om det hade resulterat i barn. I så fall är kvinnan jämställd med gift kvinna i pensionshänseende, och när de båda sammanboende blir pensionsberättigade får de följaktligen pension som om de vore gifta med varandra. Eftersom avgörandet sker först i samband med att ett pensionsfall inträder, är det inte så enkelt att på förhand avgöra vilket som skulle kunna vara det förmånligaste.

Här tillämpades alltså tidigare den ordningen att pensionsstyrelsen vid

Om änkepension för kvinna i visst fall
varje sådant inträffat pensionsfall hade att avgöra om sammanlevnaden skulle betraktas såsom likställd med äktenskap mellan kontrahenterna. Det var många sådana ärenden som avgjordes, i första hand naturligtvis av pensionsstyrelsen, som hade att fatta beslut, men många överklaganden till socialdepartementet förekom — Kungl. Maj:t var sista hesvärsinstans. Det gick ut direktiv om att man skulle vara särskilt försiktig vid fastställandet av sammanlevnadskaraktär, om mannen och kvinnan hade flyttat samman vid relativt hög ålder.

Jag har i detta sammanhang inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan. Herr Dahlberg har inte yrkat någonting annat än bifall till utskottets hemställan men sagt att han väl får återkomma. Ja, det står alltid fritt, men bedöm inte vad som är fördelaktigt och ofördelaktigt för de sammanboende utslutande med tanke på ett dödsfall som har inträffat och där kvinnan blivit utan änkepension. Det finns många andra faktorer som bör tas med i bilden när man skall avväga vad som är mest lämpligt och för parterna mest fördelaktigt i ett sådant ärende som det nu diskuterade.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Som utskottets ärade ordförande säger hade den gamla bestämmelsen, som tillämpades 1946—1960, vissa nackdelar när man kom in på enskilda fall och skulle konstatera under vilka förhållanden mannen och kvinnan sammanlevde. Det förekom självfallet en del trassel. Å andra sidan medför ju den nuvarande ordningen att de som lever under äktenskapsliknande förhållanden fram till 67-årsgränsen, och alltså betraktas som icke gifta, får fördelen av att erhålla pension som ensamstående. Har de tur att båda leva efter 67 års ålder blir de alltså på sätt och vis bättre tillgodosedda än äkta makar, eftersom de får två ensamståendes pensioner trots att de le-

Om tilläggs pension till vissa ålderspensionärer m. fl.

ver tillsammans under förhållanden som är fullt jämförbara med äktenskap. Om mannen emellertid avlider före 67 års ålder, och kvinnan är yngre, står hon på bar backe. Här tycker vi att det borde vara möjligt att göra en ändring, även om det medför vissa svårigheter.

Såsom framgår av sid. 4 i utskottets utlåtande sade 1945 års socialvårds-kommitté: »Kommittén har dock ansett, att det skulle verka synnerligen stötande för rättsmedvetandet om personer, vilka sedan en följd av år sammanbott såsom makar utan att vara vigda, på grund härav skulle få avsevärt högre pension än om de varit gifta.»

Nu säger utskottet på sista sidan, att om motionärernas yrkande skulle bifallas, skulle de som nu sammanbor bli lidande på det. Detta är en konsekvens som vi är helt medvetna om, men de kan i alla fall inte bli mer lidande i ekonomiskt hänseende än äkta makar, eftersom de ju får pension som makar och inte som ensamstående. Exempelvis i yrkesskadeförsäkringen har det gått att upprätthålla bestämmelser om att de som under en avsevärd tid lever under äktenskapsliknande förhållanden har skydd, men om mannen avlider under förhållanden som är sådana att yrkesskadeförsäkringen inte är tillämplig, finns det inget som helst skydd.

Vi har inte med den här motionen velat så att säga göra det sämre för dem som sammanbor efter 67 års ålder än för äkta makar, men vi har velat åstadkomma ett pensionsskydd för en kvinna som före 67 års ålder mister den man med vilken hon sammanlevt.

Jag har som sagt inget yrkande. Jag var medveten om att jag inte kunde få gehör i utskottet för mitt förslag, men utredningar pågår, och framför allt när det gäller samordningen med yrkesskadeförsäkringen måste problemet tas upp, om man även där skall slopa nuvarande bestämmelser eller om man i folkpensioneringen skall göra ändringar. En samordning kommer förr eller senare.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Förhållandena inom yrkesskadeförsäkring är inte jämförbara med de förhållanden som vi här diskuterar. Inom yrkesskadeförsäkringen har man endast haft att ta hänsyn till om omständigheterna vid inträffad yrkesskada är sådana att en efterlevande kvinna skall betraktas såsom likställd med änka. Där kompliceras inte frågan av att ålderspension eller annan förmån senare kan aktualiseras, utan det gäller ett yrkesskadefall som skall regleras enligt fastställda grunder.

Svagheten i förslaget är att de som sammanflyttat inte beredes möjlighet att i ett tidigt skede själva ge sin mening till känna. Frågan om pensionsrätten tas nämligen upp till behandling först i samband med ett inträffat pensionsfall. Vi kan inte ha en sådan ordning att de sammanboende skall i pensionshänseende betraktas som likställda med gifta, intill dess att båda uppnått pensionsåldern för att därefter betraktas såsom i pensionshänseende oberoende av varandra. Svagheten i den tidigare bestämmelsen var nämligen att frågan om sammanboendets karaktär inte blev aktuell förrän i samband att man hade att ta ställning till pensionsrätten. Jämförelsen med yrkesskadeförsäkringen är inte relevant i det här sammanhanget.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om tilläggs pension till vissa ålderspensionärer m. fl

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om tilläggs pension till vissa ålderspensionärer m fl.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade, likalydan-

Om tilläggs pension till vissa ålderspensionärer m. fl.

de motioner, nr 103 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* samt nr 124 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*

I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av frågan om tilläggs pensioner till de ålderspensionärer, änkor och invalider, som utan eget förvållande ställts utanför ATP-systemet eller endast uppbure tjänstepensioner, som vore oproportionerligt små, samt att utredningen måtte verkställas så snabbt, att förslag i ärendet kunde föreläggas 1966 års riksdag.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 103 och II: 124, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Kajser* och *Ringaby*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till förevarande motioner, I: 103 och II: 124, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av frågan om tilläggs pensioner till de ålderspensionärer, änkor och invalider, som utan eget förvållande ställts utanför ATP-systemet eller endast uppbure tjänstepensioner, som vore oproportionerligt små, samt att utredningen måtte verkställas så snabbt, att förslag i ärendet kunde föreläggas 1966 års riksdag.

Herr **KAIJSER** (h):

Herr talman! Det finns inte anledning att ägna den i det här utskottsutlåtandet behandlade frågan alltför utförlig diskussion i dag. Ur principiell synpunkt diskuterades den här i kammaren så nyligen som för litet drygt tre månader sedan vid behandlingen av herr Axel Emanuel Anderssons motion till förra årets riksdag, och jag tycker att det är alldeles onödigt att ta upp den diskussionen igen.

Frågan har ju också behandlats i pressen och belysts ur alla möjliga och även omöjliga synvinklar, och den är alltså väl känd.

Utgångspunkten är som bekant att pensioneringen för vissa grupper inte är tillfredsställande. Många av dem som varit med om att bygga upp förutsättningarna för tilläggs pensionssystemet blir genom de begränsningar som man från början ansåg nödvändiga att göra ställda helt utanför detta system, eller också får de en oproportionerligt liten pension. Också utskottet delar uppfattningen att pensioneringen för de i motionen upptagna åldersgrupperna inte är helt tillfredsställande.

Vi är av den uppfattningen, att man bör söka rätta till dessa orättvisor så snart som det finns möjlighet till det. Hur detta skall ske är en särskild fråga. Såsom det anförs i motionen bör en utredning av frågan om på vilket sätt pensionsrättvisa skall kunna skapas för dessa ålderspensionärer, änkor och invalider — vi uppskattar deras antal i dagens läge till cirka en miljon — komma till stånd. Vi är av den uppfattningen, att det till följd av en rad omständigheter inte torde vara möjligt att tillgodose dessa pensionärer enligt samma grunder som tillämpas för dem som är berättigade till tjänstepension, och vi tror därför att lösningen måste sökas i schablonmässigt beräknade pensions-tillägg.

I motionen framhålles också att det bör övervägas hur dessa pensionstilllägg skall anknytas till redan beslutade pensionsformer: om det skall ske till folkpensionen eller till ATP-pensionen. Vi anser — och det framgår av motionens formulering — att den frågan bör övervägas av utredningen, som ur den synpunkten alltså är förutsättningslös. Vi anför visserligen en hel del skäl som gör att vi tycker att det ligger närmast till att anknyta pensionstilläggen till ATP, men det bör som sagt ankomma på den föreslagna utredningen att undersöka om den vägen är den rätta el-

Om tilläggspension till vissa ålderspensionärer m. fl.

ler om det vore riktigare att anknyta tilläggen till folkpensionen; det finns kanske också någon annan möjlighet.

När vi har den uppfattningen att det ligger närmast till att anknyta till ATP har vi flera skäl härför. Alla är överens om att ATP-avgifterna flyter in i betydligt större mängd än man från början ansåg skulle bli fallet. Vi har ju ansett att man tar ut för stor avgift till ATP. När den för två år sedan bestämdes för de närmaste åren stödde vi oss som bekant på en reservant i riksför-säkringsverket som ansåg att man kunde hålla sig till en lägre och för de närmaste åren konstant uttagningsprocent. Nu vet jag att man anser att det ökade flödet av avgifter till ATP huvudsakligen hänger samman med de höjda lönerna och, skall vi säga, penningvärdeförsämringen och att de i en framtid kommer att motsvaras av förhöjda pensionsutbetalningar. Naturligtvis är det i viss mån sant, och jag vill inte bestrida att häri kanske ligger den viktigaste orsaken till ökningen. Men det finns också andra skäl till att tillflödet av avgifter blir större än vad det borde vara och vad man räknade med. Det är många för vilka det betalats dubbla, till och med flera pensionsavgifter, omfattande vardera en större eller mindre del av avgiften för en full pension; det kommer ändå bara att falla ut *en* pension en gång i framtiden. Jag tror att herrar riksdagsmän i själva verket kan uppvisa en mycket stor provkarta på i olika grad utgående dubbla eller eventuellt ännu flera pensionsavgifter.

Så har vi de korttidsanställda, som inte når upp till basbeloppet och som alltså inte får någon tjänstepension trots att det betalas in avgifter för dem. Den frågan är inte löst ännu — huruvida det av skatteberedningen framlagda förslaget verkligen kommer att lösa detta problem synes mig ovisst; frågan kommer ju att beröras senare i dag. Jag hoppas emellertid att finansministern skall kunna finna en väg att lösa frå-

gan; han är ju fortfarande sysselsatt med att undersöka hur socialvårdsavgifterna skall tas ut.

Vidare har vi utlänningarna. Det är många utlänningar som arbetar i Sverige och för vilkas arbete man betalar in pensionsavgifter. De kan ändå inte få någon pension.

Slutligen finns det personer som är skuldsatta och som till följd av räntebetalningar är skattskyldiga för endast en mindre inkomst än den för vilken ATP-avgifter inbetalas. Även här kommer det in avgifter som inte har någon motsvarighet i pensionsutfästelser. Även om det sägs — det görs också gällande att den synpunkten är diskutabel — att de inbetalade pensionsavgifterna är löntagarnas egendom så vet jag ändå inte vilka som skall anses ha rätten till dessa pengar som inbetalas utan att några pensionsutfästelser är knutna till dem.

Man kan, om man vill utsträcka begreppet, säga att alla får vara med om att betala in till ATP. ATP-avgifterna slår igenom i priserna, ibland synligt — på många räkningar där ett visst arbete ingår som en viktig del finns en post för ATP-avgifter införd — men för det mesta osynligt. De slår igenom i skatten — jag vill erinra om att statens ATP-avgifter, bortsett från de affärsdrivande verken, utgör 220 miljoner kronor, vilket innebär nära en procent av summan för hela budgeten, medan andelen i landstingsskatten är betydligt högre.

Jag har hittills inte nämnt någonting om fonderna. Här vill jag bara understrika att även så som vi ser på lösningen av det problem som vi anser bör lösas, nämligen förbättringen av pensionsförhållandena för dem som utan eget förvällande ställts utanför ATP, så kommer bara en del av avgifterna till fonderna att användas. Fonderna själva behöver inte naggas i kanten, och det kommer fortfarande att flyta in en del avgifter till dem. Jag vill erinra om att förräntningen av fonderna är ungefär en procent högre än som förutsattes

Om tilläggspension till vissa ålderspensionärer m. fl.

från början. Bara det betydde förra året en med över 50 miljoner kronor ökad inkomst för fonderna. Jag behöver inte heller tala om fondernas begränsade betydelse i ett pensionsystem av fördelningstyp; det har sagts så många gånger.

Jag har här, herr talman, med några ord berört en del skäl som gör att det för mig — och för många med mig — ter sig naturligt att bygga upp de aktuella pensionsförbättringarna på ATP-systemet. Jag vet att det finns andra som anser att lösningen bör ske på annat sätt. Det blir utredningens uppgift att undersöka denna fråga och att finna den lösning som bäst kan tjäna det ändamål som åsyftas. Det är emellertid angeläget att utredningen arbetar snabbt, så att frågan snart bringas till sin lösning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtande fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag skulle kunna börja på samma sätt som herr Kaijser och bara konstatera att det väl inte finns någon större anledning att offra många ord på detta ärende eftersom frågan har varit uppe till behandling tidigare och det kunnat konstateras att högerns representanter står ensamma bakom den mening som kommer till uttryck i motionerna och i reservationen.

Alla vi andra är överens om att det inte kan vara lämpligt att ta av de medel som inbetalas till ATP för att täcka sådana pensionskostnader som avses av motionärerna och reservanterna. Därmed är ingalunda sagt att det inte skulle vara önskvärt att på något annat sätt helt tillgodose de pensionshöjningar som högerns representanter finner vara motiverade — bara kostnaderna kan betalas på annat sätt än det som gäller exempelvis för betalningen av folkpensionskostnaderna.

Jag skulle följaktligen kunna nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan, men herr Kaijser var inte så fåordig som jag hade väntat utan tog upp några synpunkter som kanske inte bör stå helt oemotsagda.

Han sade bl. a. att ATP-avgifterna har den karaktären att de slår igenom, så att alla får vara med och betala kostnaderna i form av höjda priser för det de köper. Ja, detta är riktigt under förutsättning att man tar det som helt självklart att lönerna i dag skulle haft samma höjd och alltså inte hade varit högre därest ATP inte kommit till stånd. Men jag vill fästa herr Kaijsers uppmärksamhet på att ett av de argument som framfördes i debatten om ATP var att dess genomförande betydde en inskränkning i marginalerna för lönehöjningar. Utrymmet för lönehöjningar skulle följaktligen vid förhandlingarna inte vara lika stort om ATP genomfördes — arbetsgivarna måste självklart också ta hänsyn till de pensionsavgifter som de hade att erlagga till ATP. Det är utan tvivel riktigt. En sådan faktor har kommit in i löneförhandlingarna och har helt naturligt föranlett att lönehöjningarna blivit lägre än de eljest skulle ha blivit. Men därför kan arbetsgivarnas inbetalning av ATP-avgifter inte ha slagit igenom på något annat sätt än de lönehöjningar skulle ha gjort, som de anställda ytterligare hade fått därest ATP inte genomförts. Karaktären är exakt densamma och även verkningarna.

Vidare anförde herr Kaijser vissa synpunkter på sådant som, såvitt jag förstod, reducerade underlaget för avgiftsinbetalningen. Han talade om skulder som på ett eller annat sätt tog sig uttryck i att det icke skulle bli pension på basis av de avgifter som i verkligheten inbetalats. Den tankegången förstod jag inte riktigt. Finns det någon ekonom eller annan för pensionsystemet intresserad som i dag kan stiga upp och tala om vilka avgifter som har inbetalts för den pension man lyf-

Om tilläggspension till vissa ålderspensionärer m. fl.

ter? Intjänandetiden är för närvarande 20 år och blir längre fram 30 år, och avgifter betalas nu för ett pensionsunderlag som är betydligt mindre än det som blir gällande när pensionen lyftes. De 15 bästa åren skall ju vara avgörande för pensionen, och vem kan säga om avgifter motsvarande pensionsförmånen har betalats? Jag tror att en rent försäkringsmässig beräkning skulle för det stora flertalet ge precis det resultat som opponenterna mot ATP befarade i debatten före det stora pensionsbeslutet, nämligen att de faktiskt utgående pensionerna kommer att bli avsevärt högre än de som skulle utgå enligt en rent försäkringsmässig beräkning på grundval av vad som inbetalats av vederbörande själva eller av någon annan. Därför tror jag att man kan lämna dessa synpunkter därhän.

Fördelningssystemet innebär att pensionerna utbetalas på ett underlag som svarar mot de 15 bästa åren, och systemet skall garantera att det finns medel till dessa utbetalningar. Under tiden fram till dess systemet blir fullt genomfört finns det inte sex eller sju aktiva på varje pensionerad, troligen kommer det att röra sig om fyra eller fem, och det betyder ju en helt annan kostnadsdel för dem som skall betala — avkastningen av fonderna behövs för att inte belastningen på dem skall bli alltför hög.

Herr talman! Med dessa ord får jag hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Herr KAIJSER (b):

Herr talman! ATP bygger ju på ett fördelningssystem, och då är det klart att avgifterna måhända inte svarar mot de pensioner som kommer att utbetalas först efter en lång tid framåt. Men avgifterna nu beräknas ändå på ett visst sätt med ledning av de inkomster vederbörande har i sin tjänst, och då kan jag inte riktigt förstå meningen med att dubbla avgifter skall tas ut i vissa

fall. Det går inte riktigt ihop, tycker jag.

Sedan kan man också säga — och den synpunkten tryckte vi ganska starkt på när avgifternas storlek diskuterades för två år sedan — att ett stabilt penningvärde har väsentlig betydelse. Man må ta ut hur stora avgifter som helst och överbetala hur mycket som helst vid den tidpunkt då man betalar in avgifterna. Har man inte ett stabilt penningvärde, reduceras ju beloppen ganska betydligt innan man når fram till den tid då utbetalningen skall ske. Jag tror inte att man klarar det ens om man tar in större avgifter. Man kan därför utan vidare säga, att det är minst lika väsentligt att man för en sådan ekonomisk politik att den möjliggör ett stabilt penningvärde.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Vad vi alla önskar är väl att få en i varje fall större stabilitet i penningvärdet än vad vi har kunnat konstatera under de närmast föregående åren. Denna stabilitet har dock inte någon större betydelse i detta sammanhang. Oavsett om jag eller herr Kaijser har rätt i våra resonemang om vad som betalas eller inte betalas, är det ju dock någonting som berör pensionssystemet och dem som är anslutna och kan inte tas som intäkt för att man skall betala ut av de för stora fonder, som enligt herr Kaijsers mening har samlats, till dem som inte tillhör systemet. Det måste vara ett resonemang som enbart berör dem som är anslutna och för vilka avgifter betalas. Jag har inte haft en tanke på att ett eventuellt uppkommande fondöverskott skall kunna tas i anspråk för annat ändamål än pension till dem som tillförsäkrats sådan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framkomna yr-

Om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen

kandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kajser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kajser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 26.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva veterinäryrket m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 7, i anledning av väckt motion om alternativ tjänstgöring för vissa vapenvägrare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 225 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 276 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att nämnda motioner, vad beträffade frågan om pensionsrätt till följd av barnavård, måtte överlämnas till den år 1963 tillsatta pensionsförsäkringskommittén att beaktas vid fullgörandet av kommitténs uppdrag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 225 och II: 276, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i utlåtandet anført, samt

2) att förevarande motioner, I: 225 och II: 276, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sitt yttrande hade utskottet bland annat ansett, att frågan om de hemarbetande kvinnornas ställning i pensionssystemet borde bliva föremål för en förutsättningslös utredning, vilken lämpligen borde verkställas av pensionsförsäkringskommittén.

Om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herr *Axel Svensson*, fru *Carlqvist*, herrar *Lars Larsson*, *Dahlberg* och *Odhe*, fröken *Sandell* samt herrar *Johansson* i Södertälje och *Carlsson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, I: 225 och II: 276, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Fru **CARLQVIST** (s):

Herr talman! Motionen om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen har riksdagen haft till behandling under flera år i följd. År 1961 uttalade andra lagutskottet i sitt svar på en liknande motion, att stora svårigheter vidlåter dessa problem, att frågan är svårlöst och att den inrymmer ett flertal problem.

Den största svårigheten är väl att såväl i allmänhet som i det enskilda fallet göra en rättvisande uppskattning i pengar av värdet av husmödrarnas arbete i hemmet. Därtill kommer problemet med avgiften för en sådan pensionering. Ingenting har framskymtat i motionerna under åren om hur och var dessa avgifter skall tas ut. Jag är säker på att många barnfamiljer aldrig skulle orka med de extra utgifterna för husmors tilläggs pensionering. Vi vet också att många barnfamiljer har ekonomiska bekymmer under barnens uppväxtår.

Bäst vore väl om en lösning kunde ske på det sätt familjeberedningen har kommit fram till i sin utredning, nämligen att ge vårdnadsbidrag till familjerna under barnens uppväxtår. Det är just under de åren som barnfamiljerna behöver allt det stöd de kan få. Det är att hoppas att familjeberedningen vid sin kartläggning av husmödrarnas arbete och familjernas ekonomi skall komma fram till för barnfamiljerna riktiga och rättvisande resultat, som senare skall kunna användas för hjälp åt barnfamiljerna.

Herr talman! Genom lottens försorg har socialdemokraterna fått underteckna reservationen, vilken jag ber att få yrka bifall till.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Att detta är en fråga som har tagits upp vid ett flertal riksdagar är ju egentligen ingen anledning att inte försöka åstadkomma en lösning vid det här årets riksdag. Som fru Carlqvist sade gäller det ju möjligheterna för de hemarbetande kvinnorna med barn att få en rimlig pension, grundad även på de år då de sköter den viktiga sysslan att handha vårdnaden om barnen.

Så länge vi har ett pensionssystem som inte till alla delar är ett egenpensionssystem, utan en del av de pensionerade kvinnorna är för sin pension direkt beroende av männen, borde vi väl ändå försöka skapa rättvisa även för den grupp som det här gäller. Svårigheterna att få fram ett rättvisande belopp för de hemarbetande kvinnorna har utskottet inte dolt, inte heller andra svårigheter, men att en fråga är svårlöst är väl knappast någon anledning till att år efter år skjuta den ifrån sig och förhala den.

Talet om att dessa kvinnor mycket väl kan inarbeta en egen pension, dels före och dels efter de år då de anser sig behöva vara hemma och ta vård om hem och barn, är ju en illusion såsom arbetsmarknaden nu ser ut och såsom lokaliseringpolitiken förs. Vi hörde i går i ett helt annat utskott en föredragning om ett miljöprogram, och föredraganden förklarade att arbetsgivarna fortfarande känner sig väldigt stolta om de anställer personer — framför allt då kvinnor — över 40 års ålder. Det blir alltså inte så lätt som vi tror för de här kvinnorna att byta yrke och gå ut på arbetsmarknaden. Jag tror att den här gruppen är i avtagande, ty så småningom kommer inte några kvinnor att våga ta risken att bygga sin pension på mannens i stället för på sin egen inkomst.

Om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen

Vad utskottet förordar är ju inga märkvärdiga saker. Vi har föreslagit att den här frågan utreds av den pensionsförsäkringskommitté som redan finns tillsatt, och det är ju rätt rimliga anspråk. Sedan är det en helt annan sak att enligt min mening familjepensionssystemet är felkonstruerat och måste förr eller senare göras om i grunden. Då kan man naturligtvis ifrågasätta om man skall bygga ut eller bygga på det, men vi måste i varje fall någon gång försöka ta ställning till den fråga det nu gäller och inte under tiden vi har detta pensionssystem bortse ifrån orättvisorna för en grupp av kvinnor.

Jag måste säga att reservanterna inte har nedlagt någon större energi på att utforma sina synpunkter. Det kan möjligen bero på att majoritetspartiets för många att skriva reservationer har legat i träda så länge att det bara kunnat bli några rader, när det nu för ovanlighetens skull blev så att dess representanter fått stå för reservationen, men nog förefaller det lite nonchalant mot den stora grupp av hårt arbetande medborgare som det här gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag är inte inblandad i behandlingen av detta ärende i andra lagutskottet och känner mig därför inte träffad av fru Hamrin-Thorells konstaterande att det skulle föreligga någon brist i reservationen. Jag tycker egentligen att det i vissa avseenden kan vara ett starkt argument att riksdagen för relativt kort tid sedan har tagit ställning i en fråga av denna beskaffenhet och därvid konstaterat att förhållandena inte är sådana att det finns anledning att bifalla ett yrkande om särskild pensionsrätt i detta fall för hemarbetande hustrur.

Det är alltså inte för att jag känner mig träffad som jag begärt ordet. Det

är för att jag tycker att det är egendomligt att utskottet — eller utskottsmajoriteten som det ju rör sig om, eftersom man inte kan skylla lotten för något i detta avseende — har tagit till intäkt den motion från högerhåll om betydligt mera begränsade avsikter i detta avseende än vad utskottet slagit fast. Utskottet vill ha en utredning beträffande hemarbetande hustrurs pensionsrätt, varvid det konstaterat att denna är otillfredsställande inom systemet och det behöver vi väl inte tvista om, ty hemarbetande hustrur kan inte anslutas till systemet. De har sålunda ingen ställning inom pensionssystemet. Jag håller med fru Carlquist om att det beror på att det inte är möjligt att göra en realistisk värdering av deras hemarbete av det slaget att det sedermera kan utgöra underlag för en pensionsförsäkring med avgiftsskyldighet, även om man bortser ifrån att de första 5 000 kronorna täcks av folkpensionen och avgiften skall betalas först på belopp däröver. Skall det bli någon verklig pensionsrätt, kommer man upp till belopp som mannen trots den höjda standarden inte har råd att betala, om han vore skyldig att kontant ersätta värdet av hustruns arbete i hemmet.

Det må vara en sak för sig i dag om man en gång i framtiden kan komma dithän, att man kan finna en sådan avvägning av pensionsrätten makarna emellan och ett realistiskt underlag för mannens skyldighet och möjlighet att betala pensionsavgift för att tillförsäkra hustrun en egen pensionsrätt. Men när det påstås att skyddet nu är otillfredsställande så är detta enligt min mening inte med verkligheten överensstämmande.

Själv har jag nämligen den uppfattningen att det är relativt väl ordnat för den hemarbetande hustrun. Om mannen faller bort, har hon pensionsrätt som efterlevande: änkepension från folkpensioneringen, inklusive barnpension om det finns barn i äktenskapet under 16 år, änkepension från ATP —

Om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen

jag förutsätter att mannen är försäkrad — och barnpension därifrån intill dess barnen fyllt 19 år.

Den egenpension hon kan ha byggt upp utlöses inte förrän hon själv uppnår pensionsåldern eller råkar i den situationen att hon är berättigad till förtidspension.

Alderspension för äkta makar där hustrun under hela tiden varit hemarbetande — alltså inte haft förvärvsarbete — ger enbart på mannens inkomst en tillfredsställande trygghet på ålderdomen. Därvid räknar jag helt naturligt med dem som varit hänvisade att leva på genomsnittsinkomster. De kommer nämligen upp till en pensionsnivå som ligger mellan 70 och 80 procent, beroende på hur hög mannens inkomst varit under hans aktiva tid. Tar man då också hänsyn till att en hel del av de kostnader familjen haft under den tid mannen har varit aktiv helt bortfaller — folkpensionsavgiften, en stor del av kostnaderna för sjukförsäkringen, kostnaderna för resor till och från arbetet och sådant — så måste man erkänna att vi under tiden från 1960 till i dag lyckats bygga upp en i verklig mening revolutionerande förbättring beträffande ålderdoms- och efterlevandeskyddet.

Dessförinnan hade vi ingen ATP för alla som var kollektivavtalsanställda på den enskilda arbetsmarknaden och följaktligen ingen efterlevandepension. Vi hade en änkepension i folkpensioneringen, som inte trädde i kraft, såvida inte änkan var 55 år när mannen dog eller hade barn under 12 år i hemmet. Pensionen var dessutom inkomstprövad. Jag tycker inte att man har något fast underlag för ett påstående om att det nu är otillfredsställande ordnat.

Nu har jag läst högerns motion på det sättet att det var fråga om en intjänad pensionsrätt på en relativt blygsam nivå under de år hustrun var hemma för att sköta om minderåriga barn. Motionärerna hade som utgångspunkt att hustrun på grund av att hon var

hemma inte nådde upp till gränsen för full ålderspension på ett förvärvsarbete som hon hade dels innan hon måste stanna hemma för att vårda barnen och dels efter det att dessa nått upp till den ålder att hon kunde ta förvärvsarbete igen.

I det avseendet har utskottet tidigare konstaterat att det finns en relativt god marginal för sådana fall, eftersom det för närvarande inte fordras mer än 30 år för full pensionsrätt — under övergångstiden 20. Den möjliga intjänade tiden är väl för de flesta åtminstone 40 år, om man räknar från 20- eller 25-årsåldern fram till 65 år. Bortovaron kan sträcka sig över en tioårsperiod, utan att det blir några konsekvenser för pensionsrätten, eftersom pensionen räknas på de 15 bästa åren och det i regel — på grund av den pågående standardstegringen — är de sista åren som är de bästa. Jag tycker inte att konstaterandet i utskottets utlåtande att frågan är otillfredsställande löst är realistiskt.

Högerns motion är ju i stort sett begränsad till de kvinnor som stannar hemma endast under den tid då de vårdar minderåriga barn, varmed i detta sammanhang avses barn i förskoleåldern. Jag håller med högern om att detta inte är något stort problem. Men jag har svårt för att kunna ta som utgångspunkt att det skulle vara nödvändigt annat än i rena undantagsfall att hustrun är borta under hela tjugo år för att klara barnens vård. Barnens antal är regelmässigt inte så stort, och de kommer inte med så långa mellanrum att det behöver dröja så länge innan barnen nått en sådan ålder att hustrun kan ta förvärvsarbete igen.

Dessutom förstår jag inte varför högern i sin motion varit så blygsam att det — om det avses ett tillgodoräknande för att säkerställa pensionsrätten under ett begränsat antal år då hustrun stannade hemma och skötte minderåriga barn — skulle behöva vara en begränsning till hälften. Jag tycker att om man kom till en sådan lösning av

Om hemmafruars rätt till gratisår inom tilläggs pensioneringen

frågan, skulle väl hustrun under en begränsad tid utan stora kostnader kunna tillgodoräknas medeltalet av de poäng som hon tjänat in under några år närmast före det hon stannade hemma. Det skulle inte kosta mera med hänsyn till den s. k. 15-årsregeln.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Egentligen skulle jag överlåta åt högerrepresentanterna att försvara sin motion. Om det inte vore så att jag tyckte att denna grupp av kvinnor inte har den trygghet för ålderdomen och inte är så rättvist behandlad som herr förste vice talmannen så värtaligt skildrat, skulle jag inte ha tagit upp tiden med att tala om denna motion.

Vi har i alla fall ett pensionssystem som ger mannen 60 å 65 procent av hans inkomst och ger den efterlevande änkan — även om hon inte intjänat någon egenpension — hälften av detta. Även om det varit betydligt sämre tidigare, kan man väl inte påstå att detta förhållande skall vara någon anledning till att inte förbättra ställningen för denna grupp av kvinnor.

Jag tycker att det är något av den obotfärdiges förhinder att man inte ens kan försöka göra en utredning som skulle ta sikte på det ekonomiska värdet av de hemarbetande kvinnornas produktiva arbete. Vi har gjort utredningar som varit oändligt mycket bekymmersammare. Det måste gå att få fram åtminstone en schablonsumma, på vilken man kan grunda en pensionsrätt.

Sedan är det klart att det kan diskuteras vem som skall betala dessa avgifter, antingen man nu skall lägga dem på mannen och fördela pensionen rättvisare — det är väl inte en otänkbar utväg — eller man skall ge kvinnorna några gratispoäng.

Jag vill inte alls påstå att jag kan överblicka dessa problem, men jag ty-

cker att det vore rimligt att de togs upp av pensionsförsäkringskommittén.

Jag måste säga till fru Carlqvist — det var hon som uppkallade mig — att jag inte förstår vad vårdbidragsfrågan har att göra med detta. Det är inte fråga om att hjälpa barnfamiljerna att få bidrag under den tid de har det svårast — det är vi alla överens om att man bör göra, men den frågan kan vi väl ta upp sedan. Nu gäller det att ge mamman möjligheter att få egenpension en gång sedan hon skött barn under dessa besvärliga år. Det är två olika problem.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Carlqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Då emellertid fru *Carlqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 71.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner angående socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade, likalydande motioner, nr 235 i första kammaren av herr *Pettersson, Harald, m. fl.* samt nr 282 i andra kammaren av herrar *Gomér* och *Svensson* i Vä.

I motionerna hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande möjligheten för företagare och fria yrkesutövare

1) att tillhöra tilläggssjukpenningförsäkringen utan samtidig skyldighet till anslutning till tilläggspensionsförsäkringen;

2) att begränsa anslutningen till tilläggspensionsförsäkringen till förtids- och efterlevandeskyddet; samt

3) att begränsa anslutningen till tilläggspensionsförsäkringen till förtids- och efterlevandeskyddet jämte halva ålderspensionen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 235 och II: 282, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Erik Filip Petersson, Hübinette, Axel Kristiansson, Anderson* i Sundsvall och *Rimmerfors*, fröken *Wetterström* samt herr *Gomér*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till förevarande motioner, I: 235 och II: 282, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam prövning och förslag rörande möjligheter för företagare och fria yrkesutövare 1) att tillhöra tilläggssjukpenningförsäkringen utan samtidig skyldighet till anslutning till tilläggspensionsförsäkringen; 2) att begränsa anslutningen till tilläggspensionsförsäkringen till förtids- och efterlevandeskyddet; samt 3) att begränsa anslutningen till tilläggspensionsförsäkringen till förtids- och efterlevandeskyddet jämte halva ålderspensionen.

Herr KRISTIANSSON, AXEL. (cp):

Herr talman! Den motion vi här har att behandla berör företagarnas ställning inom ATP och sjukförsäkringen. Gällande bestämmelser innebär ju så till vida en samordning mellan försäkringsformerna att företagare och fria yrkesutövare som i princip har rätt att stå utanför ATP-försäkringen ställes inför ett antingen — eller. Man måste genom sammankopplingen antingen helt avstå från skyddet inom tilläggssjukförsäkringen eller också acceptera båda delarna.

Jag vill inte på något sätt förneka att det finns vissa praktiska fördelar med denna sammankoppling vid systemets tillämpning. Givet är också att för flertalet medborgare — närmast för löntagarna — är denna försäkringskombination tillfredsställande. Det är självfallet att man från det hållet noterar den med tacksamhet. Det är ingen som helst tvekan om att denna reform är så att säga stöpt efter vad som passar löntagare och anpassad efter deras önskemål.

Det är i och för sig ingenting att säga

Ang. socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

här om, men om man nu gör konstaterandet — som jag tror är obestridligt — att denna sammankoppling av de båda reformerna inte passar företagarna, borde man kunna påräkna så pass mycken respekt för detta faktum att man skulle kunna gå med på en förändring ungefär i denna riktning som motionärerna här har begärt.

Framställningen i motionen innebär att man dels skulle kunna få en anslutning enbart till sjukförsäkringen, dels en anslutning till sjukförsäkringen samt efterlevande- och förtidsskydd inom pensionssystemet och dels en viss ned-satt ålderstrygghet. Man måste nog göra klart för sig att företagare och anställda inte har en likartad ekonomisk situation. Dispositionen av deras inkomster är av skäl som jag här inte behöver gå närmare in på väsentligt olika. Det förefaller mig ganska naturligt att man från löntagarhåll alltifrån den tidpunkt då man börjar arbeta sätter av en del av sin inkomst för en ålderstrygghet inom ett pensionssystem. För en företagare är emellertid situationen den att han jämsides med att han skall avsätta en del av sin inkomst för ålderstryggheten via pensionssystemet också har att göra amorteringar på skulder för sitt företag och täcka sådana kostnader för förbättringar och investeringar som icke är avdragsgilla. Han kommer således i det läget att han kan få svårt att få något över att leva på och försörja sin familj med eller också att han måste eftersätta nödvändiga förbättringar inom företaget. Han frestas då att ställa sig helt utanför försäkringen och detta — vilket är det betänkliga — kanske vid en tid då han har det största behovet av sjukförsäkring och efterlevandeskydd. Detta kan väl ändå inte vara andemeningen med socialförsäkringen.

När man vid ATP-systemets början gav företagarna rätt att ansluta sig om de så ville eller också att stå utanför, skulle jag väl tro att det var just dessa förutsättningar som föranledde denna ståndpunkt, därtill naturligtvis också

det förhållandet att om en företagare gör amorteringar bygger han upp ett skydd inom sin rörelse som tryggar ålderdomen. Han kan således klara ålderstryggheten genom konsolidering inom företaget, men självfallet bör han inte under nuvarande förhållanden vara utan det skydd som ges inom tilläggssjukförsäkringen.

När man inom utskottet resonerar på det sättet, att den som kan klara ålderstryggheten själv också kan klara det skydd som han skulle få inom sjukförsäkringen etc., känner man tydligen inte till de verkliga förhållandena. De höga skuldsättningarna för företagarna har medfört att många företagare under de första åren kör med nollställd ekonomi. Med beaktande av detta bör var och en förstå att om en olycka eller sjukdom inträffar framför allt under de första åren, vederbörande inte kan ta dessa risker.

Av utskottsutlåtandet framgår att man erkänner att situationen är ungefär den som motionärerna och även reservanterna har relaterat. Det säges i utlåtandet: »Beträffande rätt till anslutning till enbart förtids- och efterlevandeskyddet inom tilläggpensioneringen uttalade utskottet, att en sådan anslutning skulle innebära en lämplig lösning av företagarnas individuella trygghetsproblem.» Man erkänner alltså att situationen är sådan, men utskottet framhåller i fortsättningen: »En valfrihet av detta slag bröt emellertid mot den grundläggande konstruktionen inom tilläggpensioneringen. Att bygga in en sådan valfrihet i systemet skulle därför med största sannolikhet göra detta ohanterligt.»

Det verkar faktiskt som om människorna vore till för systemet och inte tvärtom — vilket vore mera naturligt.

Jag kan inte finna annat än att man överdriver dessa svårigheter. Resonemangen om ohanterligheten och svåröverskådligheten är sannolikt överdrivna. Jag vill erinra om att det redan nu inom sjukförsäkringen finns olika karenstid. Jag vill erinra om att det fanns,

Ang. socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

när ATP-systemet genomfördes, för dessa företagare en annan pensionsnivå än för löntagarna, och det bedömdes sannolikt att det ur administrativa synpunkter inte var någon svårighet att ha det på detta sätt.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis säga att det bör vara en angelägenhet att ge denna socialförsäkring en sådan utformning, att den kan tillfredsställa olika gruppers behov och önskemål. Det är en angelägenhet givetvis sedd ur trygghetssynpunkt men också en angelägenhet ur den synpunkten, som måste vara gemensam för oss alla, nämligen att företagsamhet och näringsliv skall fungera på bästa och effektivaste sätt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 9.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Önskemålen att åstadkomma en vittomfattande uppsplätning av försäkringsskyddet, för företagare, inom den allmänna försäkringen behandlas nu för fjärde året i följd. Skillnaden mellan utskottsbehandlingen i år och behandlingen förra året är endast den att lotten i utskottet utfallit olika. Vi som i år sålunda företräder utskottet finner inte att något ännu inträffat som kan föranleda behov av en ändring i de förhållanden som herr Kristiansson talat om.

Genom införandet av den allmänna pensionen och reformeringen av sjukförsäkringen skapades möjligheter till ett långtidsskydd även för företagare, ett önskemål som företagarna själva med kraft förde fram. Jag vill erinra om att långtidsskyddet inom pensioneringen från början hade den utformning som motionärerna nu i sin tredje punkt föreslår, d. v. s. en begränsad ålderspension därigenom att endast viss del av inkomsten över det dubbla basbeloppet räknades som pensionsgrundande. Den bestämmelsen kom aldrig att träda i kraft, då man från intresse-

organisationerna, understödda av bl. a. de politiska formationer som står bakom reservationen, ansåg det nödvändigt att även företagarna skulle ha ett fullgott åldersskydd.

Då möjligheten öppnades att ansluta även företagarna till den obligatoriska sjukförsäkringens tilläggsförsäkring, beaktades dessa synpunkter på så sätt att företagare fick en viss valfrihet beträffande karensdagarna och därför kunde bygga upp ett långtidsskydd, men avstå från korttidsskyddet till viss del. Jag tycker det är en riktig och naturlig syn på frågan om socialförsäkringens anpassning till de försäkrades behov. Företagaren — det har i varje fall varit den uppfattning som förts fram och legat till grund för lagstiftningen — torde som regel ha lättare att klara sin ekonomi under en kort tids sjukdom än den lönanställde. Den förra har svårare vid längre tids arbetsnedsättning, då det blir fråga om att skaffa ersättare i rörelsen för honom själv och förmodligen därmed också en kostsammare arbetsinsats än den han själv utför.

Den nu aktuella motionen går, som herr Kristiansson har sagt, i motsatt riktning. Man vill ha ett korttidsskydd och möjlighet att kombinera det med ett riskskydd. Det är alltså tvärtemot de synpunkter som bara för några år sedan framfördes, då lagstiftningen skulle genomföras.

Det finns, herr talman, många skäl att anföra mot motionärernas förslag. Jag ville bara peka på ett par stycken. Det viktigaste anser jag vara, att man genom att tillmötesgå motionsyrkandena skulle tvingas upphäva det införda sambandet mellan sjukförsäkring och pension eller skapa ytterligare en försäkringsform inom den allmänna pensioneringen; en försäkringsform för företagare som antingen tillhör sjukförsäkringen eller enbart tillhör pensionsförsäkringen. Det samband som nu finns utgör en positiv samordning, som innebär att någon som är sjukskriven längre tid inte får sjukpenningersätt-

Ang. socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

ningen avbruten med mindre än att pension utgår — såvida inte vederbörande blir frisk, förstås. Tidigare hade vi en begränsad sjukskrivningstid på två år. Det fanns inget som då talade för att man efter två års sjukskrivning med nödvändighet skulle erhålla en invalidpension. Den försäkrade kunde plötsligt stå utanför försäkringsskyddet.

Den nuvarande samordningen kan naturligtvis inte bestå, om man skall få tillhöra endast en av försäkringsformerna. Trycket på de olika försäkringsgrenarna skulle då bli ganska hårt från försäkringstagarnas sida. Frågan om när invaliditeten inträder är ett problem som blir mycket svårlöst; det är nu, tycker jag, ganska elegant löst genom samordningsregeln. Därför bleve det samtidigt nödvändigt att införa en särskild försäkring för företagare och därmed är man inne på en mot det nuvarande försäkringssystemet helt avvikande linje.

»En hela folket omfattande socialförsäkring kan inte, om rimliga anspråk på översiktlighet och hanterlighet skall upprätthållas, tillfredsställa alla tänkbara önskemål om variationer», yttrade den föredragande departementschefen år 1962 då lagen om allmän försäkring förelades riksdagen. Riksdagen acceperade den uppfattningen. Det finns inom socialförsäkringen en valfrihet, främst då för företagare, och den gäller i första hand möjlighet till ett säkerställande av långtidsskyddet på korttidsskyddets bekostnad. Den har tillkommit efter önskemål från de aktuella grupperna. Att ytterligare bygga ut variationerna, det är att fjärras från försäkringssystemets grund.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 9.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag vill gentemot herr Lars Larsson säga att det måste vara

angelägnare att försöka anpassa systemet till människorna än att anpassa människorna till systemet. Motionärerna har egentligen inte begärt något annat än att man skulle pröva huruvida detta är möjligt. Jag vill ännu en gång understryka det faktum, att när man från början var av den uppfattningen, att det gick att ha olika pensionsnivåer, så är det tydligen inte omöjligt att ha ett system som är något i linje med det som motionärerna här har önskat.

Hur många valmöjligheter det skall finnas är en sak som får utredas. Självklart är att de får vara relativt begränsade och att vederbörande också får bestämma vilket system han skall ha.

Den historieskrivning som Lars Larsson gav torde inte vara riktigt korrekt. Jag är övertygad om att den gång, då tvåtredjedelsregeln togs bort, fanns det motioner, i varje fall från centerpartihåll, som gick ut på att man skulle bibehålla en valfrihet. Så mycket vågar jag påstå utan att närmare ha forskat i hur det förhöll sig. Det bör väl vidare finnas rätt stora möjligheter att avgöra hur mycket de olika försäkringsgrenarna kostar. Systemet har fungerat så pass länge, att man ganska exakt bör kunna avgöra hur mycket efterlevande- och förtidspension kostar, och det bör också vara mycket enkelt att klara problemet med en nedbantad ålderspension genom att reducera antalet pensionspoäng.

Den samordning, som herr Larssons talade om, blir väl inte något större problem i det fall då vederbörande har enbart förtids- eller begränsat ålderskydd än i det fall han är helt ansluten. Problemet uppstår väl först när vederbörande uppnår den verkliga pensionsåldern. I samband därmed måste jag också säga, att för den händelse företagare tvingas stå utanför — och det blir de ekonomiskt svagast ställda — får försäkringskassorna också då ett svårt avvägande om huruvida och när vederbörande inte längre skall få sjuk-

Ang. socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

penning, låt vara att det endast rör sig om grundsjukpenning.

Jag tror att de invändningar som här görs är alldeles för mycket uppförstora-
rade. Man borde i varje fall kunna prö-
va, huruvida det är tekniskt möjligt att
genomföra detta förslag. Det är här frå-
ga om önskemål ifrån företagarkåll,
kanske allra mest ifrån jordbrukarkåll.
Inte minst med sikt framåt och med
hänsyn till de stora kapitalbehov med
åtföljande stora amorteringar, som ford-
ras inom det framtida jordbruket bör
övervägas ändring av företagarnas ställ-
ning i ATP-hänseende kontra sjukför-
säkringen.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Det är alldeles uppen-
bart så, att herr Kristiansson och jag
talar med olika tungor. Jag talade om
samordningen mellan sjukförsäkringen
och pensionsförsäkringen som en posi-
tiv samordningsregel, men herr Kris-
tiansson går upp och polemiserar mot
mig genom att diskutera samordning
mellan förtids- och ålderspension. Jag
vet inte vad han menar med det — jag
får väl nu bara ägna mig åt att peka
på betydelsen av den samordning mel-
lan sjukförsäkring och pensionsförsäk-
ring som finns i lagen om allmän försä-
kring.

Den innebär kort uttryckt, att om en
person blir långvarigt sjuk prövar man
inom försäkringskassorna — utan att
sjukförsäkringen upphör — vederbö-
randes möjligheter att rehabiliteras och
återföras till normalt arbete. Visar det
sig att sjukdomens karaktär eller resul-
tatet av sjukdomens nedbrytande funk-
tion varit sådan, att den försäkrade inte
kan återvinna hel arbetsförmåga och
att arbetsförmågan kommer att bli ned-
satt med mer än hälften och varaktigt
bestående så prövar man frågan om
förtidspension, och då följer automa-
tiskt en avlösning av sjukförsäkringen
med förtidspensionering inom folkpen-
sionen och inom tilläggspensionen.

Den möjligheten kan man självklart
inte ha kvar om man skall ge grupper
av människor möjlighet att välja det
ena eller det andra. Då måste man, så-
vitt jag förstår, återgå till frågan om att
ha en begränsad tid under vilken sjuk-
penning utgår. Jag vill inte uttala mig
om hur lång den tiden skall vara, men
man måste då även pröva förutsättning-
arna för att ge förtidspension från
andra grunder och utan att vederböran-
de förut haft en sjukpenning. Då blir
det självklart ett tryck på den pensions-
respektive sjukpenningsskivande myn-
digheten i det sammanhanget.

Jag har slutligen, herr talman, ändå
ett mycket starkt minne av att riksdag-
en, då frågan om upphävande av två-
tredjedelsregeln för beräkning av pen-
sionsgrundande inkomst ovanpå dubbla
basbeloppet togs bort, var påverkad —
det är nog det rätta ordet i samman-
hanget — av intressen, som i varje fall
då sade sig företräda företagargrupper-
na. Och jag tror de faktiskt gjorde det,
och att det var riktigt att vi fattade det
beslut vi då fattade — det fanns efter
något år med denna tvåtredjedelsregel
uppenbarligen inget större intresse för
att ha den kvar. Det är möjligt att man
nu är beredd att vilja ha den tillbaka;
av herr Kristianssons inlägg verkar det
så. Jag menar dock att det efter riksdag-
ens ställningstagande då inte finns
anledning att ånyo göra en ompröv-
ning.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Om det var en felsäg-
ning från min sida som föranledde herr
Larsson att senast beträda talarstolen,
beklagar jag detta. Vad jag skulle ha
sagt — och det vill jag förtydliga nu —
var att beträffande den person, som väl-
jer att ta sjukförsäkringen plus ett för-
tids- och efterlevandeskydd, blir det
ingen svårare bedömning för försäk-
ringskassorna än vad fallet är med nu-
varande ordning. Det hoppas jag att
herr Larsson ger mig rätt i.

Ang. deltid- och korttidsanställdas samt lågavlönades ställning inom den allmänna försäkringen

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag beklagar att herr Kristiansson sade fel i sitt första inlägg, men det kunde jag ju inte veta.

I mitt förra inlägg svarade jag faktiskt på vad herr Kristiansson nu sade. Jag vidhåller att det blir en besvärligare bedömning om man får en sådan regel som herr Kristiansson förordar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 61.

Ang. deltid- och korttidsanställdas samt lågavlönades ställning inom den allmänna försäkringen

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående deltid- och korttidsanställdas samt lågavlönades ställning inom den allmänna försäkringen.

Till behandling hade andra lagutskottet förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 512 i första kammaren av herr *Kristiansson, Axel*, och herr *Carlsson, Eric*, samt nr 625 i andra kammaren av herr *Johansson m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning samt förslag rörande en sådan reformering av berörda regler i ATP-systemet, att den nuvarande disproportionen mellan avgift och förmån för deltid- och korttidsanställda samt lågavlönade avlägsnades i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att förevarande motioner, I: 512 och II: 625, såvitt de avsåge deltid- och korttidsanställda, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att förevarande motioner, I: 512 och II: 625, såvitt de avsåge lågavlönade, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I, vid utskottets hemställan under A, av herr *Axel Kristiansson* och herr *Gomer*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskot-

Ang. deltids- och korttidsanställdas samt lågavlönades ställning inom den allmänna försäkringen

tet bort under A hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I:512 och II:625, såvitt gällde deltids- och korttidsanställda, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning och förslag rörande avlägsnande inom tilläggs pensioneringen av den nu förekommande disproportionen mellan avgift och förmån beträffande deltids- och korttidsanställda, som innebure, att avgift erlades utan att motsvarande pensionsrätt erhöles; samt

II., vid utskottets hemställan under B, av herr *Axel Kristiansson* och herr *Gomér*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den avfattning, som denna reservation visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I:512 och II:625, såvitt gällde lågavlönade, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande en sådan reformering av allmänna tilläggs pensioneringen, att den nu för låginkomstgrupperna förekommande disproportionen mellan avgift och förmån avlägsnades.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Den motion vi här har att behandla berör två saker inom ATP-försäkringen, dels frågan om de deltids- och korttidsanställdas pension i förhållande till erlagd avgift, dels frågan om hur 30- respektive 15-årsregeln verkar för olika kategorier av försäkringstagare.

Jag skall fatta mig kort vad gäller motiveringen. Jag skulle beträffande det första avsnittet kunna hänvisa till utskottets utlåtande på sid. 2 och sid. 6. Där har man mycket klart med siffror bekräftat vad motionärerna antytt, nämligen att det finns vissa fall — och jag skulle vilja tillägga: sannolikt ganska många — där avgift till ATP utgår, men där ingen eller blott en liten del av dessa avgifter föranleder någon pension.

Vi reagerar mot detta och menar, att detta är en överföring av premier och av inkomster från de lägre inkomsttågarna till de högre. Det är obestridligt att så sker och vi menar att man bör undersöka huruvida det inte är möjligt att finna ett system där man undanröjer dessa olägenheter.

Denna motion har varit behandlad vid de senaste riksdagarna. Den har blivit avslagen först med den motiveringen, att man ville pröva systemets funktion under några år, och senast med den motiveringen att skatteberedningen sannolikt skulle komma med förslag till annat förfarande vad gäller avgifterna till socialförsäkringen. Det är ju allmänt bekant att det har skymtat något sådant, som i viss mån skulle eliminera det förhållande som vi här fäst uppmärksamheten på.

Vi har emellertid inom centerpartiet ansett det som mycket angeläget att detta förhållande inte längre fortsätter, och vi är inte alldeles övertygade om att en förändring av uttaget av socialavgifter kommer så snart, att man kan invänta den. De utlåtanden som gjorts av finansministern på senare tid talar faktiskt för att det är en sak som kommer att skjutas relativt långt framöver i tiden.

Vad gäller det andra avsnittet, alltså 15- respektive 30-årsregeln, gynnar ju speciellt 15-årsregeln de kategorier som kanske arbetar ett mindre antal år men som därtill har en brant stigande inkomstkurva, en kombination som ofta förekommer. Det kan inte vara riktigt att ha det så. De grupper som går ut i förvärvslivet tidigt har i regel inte en sådan brant inkomstkurva, och de får, hur man än försöker bortförklara det, betala mera för sina ATP-pensioner än de grupper som har denna branta inkomstkurva. Också detta är ju erkänt i utskottsutlåtandet, men man säger där, att den omständigheten att vissa lönegrupper har större fördel av regeln — det erkänner man således — inte är tillräckligt motiv för att ta bort den. Man

Ang. deltids- och korttidsanställdas samt lågavlönades ställning inom den allmänna försäkringen

vill således inte bestrida missförhållandet men är likväl ovillig att rätta till det.

Jag vill närmast se 15-årsregeln såsom en regel för internt bruk inom systemet och inte såsom avgörande för den allmänna pensionsnivåns höjd, vilket ofta görs gällande. Den är så att säga avgörande för den relativa pensionsnivån grupperna emellan, och då på ett sätt som vi incm centerpartiet anser högst otillfredsställande.

Herr talman! Med dessa motiveringar vill jag yrka bifall till båda de reservationer som är knutna till andra lagutskottets utlåtande nr 10.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Det var strax före nyår som vi sist diskuterade denna fråga här i kammaren, och det kan därför finnas anledning för mig att korta av mitt inlägg, då argumentationen knappast kan ha glömts av kammarens ledamöter.

Som herr Kristiansson har sagt tar motionen upp två frågor. Den första gäller sambandet mellan avgifter och förmåner inom tilläggspensionssystemet. Vissa korttidsanställda och de som under ett kalenderår tjänar mindre än basbeloppet för året och intjänar inkomsten under kortare tid än hela året tillgodoräknas inte någon pensionspoäng för denna inkomst, trots att vederbörandes arbetsgivare kan ha debiterats arbetsgivaravgift för lönen. Liknande förhållanden kan uppstå för dem som utan att ha undantagande har s. k. blandad inkomst.

Nu talar herr Kristiansson hela tiden om att vissa grupper betalar större avgifter, och man kan få intrycket att han menar att det finns en avgift som den försäkrade erlägger själv. Det är förhållandet endast för den som har att erlägga egenavgift — i övrigt är försäkringen uppbyggd så att något individuellt samband mellan å ena sidan arbetsgivarens avgifter och å andra sidan lön-

tagarens rätt till pensionspoäng inte existerar. Det hör samman med fördelningssystemet som har valts och intresset av att åstadkomma en så enkel administration som möjligt, fastän administrationen i vissa sammanhang kan synas krånglig och besvärlig ändå.

Nu har allmänna skatteberedningen uppmärksammat den s. k. basbeloppsproblematiken, och i sina överväganden om socialförsäkringarnas finansiering har beredningen framlagt förslag i den här frågan. Finansministern har i sin tur uttalat, att han vill pröva socialförsäkringarnas finansiering i ett annat och senare sammanhang, då ett förslag om företagsbeskattnings framtida utformning kan föreligga färdigt. Andra lagutskottet har därför menat att det inte nu finns tillräckliga skäl för att föregripa prövningen av det material som allmänna skatteberedningen lagt fram och vill avvakta de åtgärder som finansministern aviserat.

Beträffande 30- och 15-årsreglerna vill jag bara hänvisa till vad som sagts tidigare i dag om att 30-årsregeln är tagen direkt från de pensionssystem som funnits för de anställda i allmän tjänst. Där har 30 års intjänandetid ansetts normal, och den möjliggör ju ändå för dem som har långa studier, för barnavårdande mödrar och andra att under sin aktiva tid tjäna in hel pension.

Motionärerna och reservanterna vänder sig mot 15-årsregeln och säger att den gynnar dem som har höga löner på slutet av den aktiva tiden och — så får man väl tolka det — missgynnar de lågavlönade. Det är en uppfattning som jag inte riktigt kan förstå. 15-årsregeln måste ju gynna alla. Av alla pensionspoängsåren — 30 eller flera — räknar man vid pensionstillfället bara de 15 bästa. De kan ligga i början av inkomsttiden eller i slutet, men man tar alltid medelpoängen för de 15 bästa åren såsom utgångspunkt för den pension som skall utbetalas. Idealet vore naturligtvis, om man får vara så extrem, att ta bara

Ang. deltids- och korttidsanställdas samt lågavlönades ställning inom den allmänna försäkringen

ett år, det absolut bästa året. Då skulle man få den högsta pensionen och det skulle utan tvivel generellt gynna även de lågavlönade.

Nu har man alltså stannat för hälften av de 30 åren. Centerpartiet vill slå ut den här delningen på hela den aktiva tiden och alltså av t. ex. 45 verksamhetsår för en löntagare räkna med även de 30 år då han har haft sina lägsta inkomster. Om man då delar den totala pensionspoängen med antalet inkomstår, får man som resultat en lägre pensionspoäng än enligt nuvarande system. Jag förstår inte att det finns någon anledning att nu ändra på det förhållandet.

När herr Kristiansson säger — och det sades även den 25 november i fjol — att man överför avgifter som betalas för lågavlönade till högavlönade, får jag peka på det förhållandet, att det för personer med inkomster högre än sju och en halv gånger basbeloppet erläggs avgifter som för deras del ej ger pensionspoäng; den är maximerad till en inkomst vid sju och en halv gånger basbeloppet.

Jag yrkar alltså bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 10.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkt A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 21.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid denna punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om reparationsplikt för ägare av flerfamiljs hyreshus

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 109;

Nej — 19.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om åtgärder för ökat rättsskydd åt politiska flyktingar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om reparationsplikt för ägare av flerfamiljs hyreshus

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om reparationsplikt för ägare av flerfamiljs hyreshus.

Tredje lagutskottet hade behandlat en i riksdagens första kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 55, av herr *Adolfsson*, i vilken motion hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kongl. Maj:t skulle hemställa, att förslag till bestämmelser om laglig reparationsplikt för ägare av fler-

familjs hyreshus måtte utarbetas och föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion, I: 55, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! I den föreliggande motionen har jag föreslagit att den partsöverenskommelse om lägenhetsunderhåll, som nu existerar, skall bekräftas i lag för att på så sätt bli effektiv.

Till det utskottsutlåtande som nu behandlas har också en så framstående talesman för hyresgäströrelsen som ledamoten av andra kammaren herr *Svenning* anslutit sig. Det betyder alltså, att han har godtagit den refererade formuleringen av år 1963, att erfarenheterna av partsöverenskommelsen »i huvudsak är gynnsamma». Under sådana förhållanden må det väl vara tillåtet för mig att säga, att det inte blir lätt att stå för det uttalandet vid en konfrontation med verkligheten på detta område. De fortlöpande kontroller, som jag för min del under årens lopp har gjort beträffande effekten av denna överenskommelse, framför allt i min hemstad Göteborg, har visserligen bekräftat en i någon mån ökad möjlighet att få till stånd reparationer av lägenheter i de fall då en anmälan verkligen har inkommit från hyresgästen-medlemmen och förhandlingar således har inletts — en i någon mån ökad möjlighet, säger jag — men för det första representerar detta bara en ytterst ringa del av de lägenheter där reparationer är aktuella, och för det andra är resultatet självfallet avgjort sämre i de bygder och städer där hyresgästorganisationen är svagare än vad den är i storstäderna eller i orter där över huvud taget någon hyresgästorganisation inte existerar.

Jag måste alltså säga på grundval av de upplysningar jag personligen har inskaffat, att bedömt över fältet som helhet är erfarenheterna av partsöverens-

Om reparationsplikt för ägare av flerfamiljs hyreshus

kommelsen inte i huvudsak gynnsamma utan i det väsentliga ogynnsamma. Det var anledningen till att jag skrev och inlämnade denna motion med yrkande om att överenskommelsen skulle bekräftas i lag så att den också genomfördes. Jag skulle kunna ge många drastiska exempel på hur det i verkligheten står till beträffande lägenhetsreparationerna, särskilt i det äldre bostadsbeståndet, men jag skall inte besvara kammaren därmed utan begränsar mig till att konstatera att frånvaron av tvingande bestämmelser i detta avseende har på många håll medverkat till en förslumning av bostadsbeståndet som man ur skilda synpunkter måste beteckna såsom helt enkelt upprörande, både med hänsyn till hälsovården och med tanke på de materiella värden som alltför tidigt förslites och förstöres.

Låt mig också ägna några ord åt det argument mot en lagstiftning som går ut på att man inte kan fastställa bestämda normer för reparationspliktens omfattning. Jag måste säga att det är rent märkligt hur svårigheterna ibland kan förstoras. Det är visst med detta ungefär som med vinsterna på markvärdestegringen — man kan inte för sitt liv hitta utvägar att komma till rätta med det problemet, som nu har utretts i ett halvsekel utan att någonting väsentligt blivit åtgjort; man har hävdad att det är omöjligt att klara ut vilket system som borde tillämpas och hur bedömningarna bör göras. När det gäller reparationsplikten beträffande bostadslägenheter kunde annars en lagstiftning enligt min uppfattning mycket väl grundas på den överenskommelse som träffats med de allmännyttiga bostadsföretagen. Där skall, som det heter i överenskommelsen, fullständiga reparationer genomföras minst vart tionde år. Så enkelt var det alltså där, och överenskommelsen fungerar också i stort sett, det har jag haft tillfälle att konstatera. Varför skall det då vara så omöjligt att träffa överenskommelse beträffande de privatägda husen, som

rimligtvis nationalekonomiskt måste ha samma värde som andra hus?

Låt mig i anslutning till det allra sista tillägga, att jag inte ser detta som en fråga enbart om att hålla den s. k. handelsvaran, bostaden, i ett hyfsat skick och ge köparen litet bättre valuta för de pengar han erlägger, utan det är också en fråga om i vilken takt man skall tillåta att nationella ekonomiska värden förfäres. På jordbrukets område finns ju en vanhävdslag, men när det gäller hyreshus får vanvärden drivas synnerligen långt — jag vill inte säga hur långt som helst men oftast synnerligen långt — och detta trots att människors fysiska och psykiska hälsa äventyras samtidigt med att den nationaltillgång, som husen representerar, förslites och förstöres.

Herr talman! Jag vidhåller alltså av de skäl som jag nu har anfört den uppfattningen, att tvingande bestämmelser om ett tillfredsställande lägenhetsunderhåll borde inskrivas i lag. Av denna anledning yrkar jag bifall till motion nr 55 i denna kammare.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Denna fråga har ju varit uppe flera gånger förut — det är klart att frågan om lägenhetsunderhållet kommer i ett speciellt läge under de förhållanden på bostadsmarknaden som nu råder.

I viss mån är detta förhållande emellertid en följd av den statliga reglering av hyresnivån, som nu gäller, och av den rådande bostadsbristen. Det är därför inte så självklart att de omständigheter, som nu är för handen, bör leda till en ändring i den bestående hyreslagen.

Jag tror också att man måste beakta det förhållandet, att det under nu rådande omständigheter kan finnas skäl till att i en del fall hyra ut lägenheter som inte är i tillfredsställande skick. Det kan vara lägenheter i hus, som är avsedda att rivas och där det inte är

Om reparationsplikt för ägare av flerfamiljs hyreshus

ekonomiskt försvarbart att lägga ned pengar på att sätta dem i tillfredsställande skick. Alternativet, om det skulle råda en absolut obligatorisk skyldighet för fastighetsägaren att sätta lägenheterna i tillfredsställande skick, skulle vara att de inte skulle komma att utbjudas på marknaden utan hållas obeköpta till dess huset t. ex. kunde rivras.

Jag tror däremot inte att det beträffande sådana lägenheter, som är avsedda att användas i framtiden, i någon nämnvärd utsträckning förekommer att hyresvärdarna genom bestämmelser i kontrakten fritar sig från skyldigheten att svara för lägenheternas underhåll, i varje fall då det gäller vanliga bostadslägenheter. Det har också sagts — bl. a. sades det i utskottet av herr Svenning, något som särskilt nämndes av herr Adolffson — att man hade goda erfarenheter av den nu gällande lagens funktion i fråga om möjligheterna att tvinga hyresvärdarna att verkställa reparationer i de fall där sådana var klart påkallade.

Jag tror därför att det inte finns någon anledning att nu gå in för en ändring av själva lagstiftningen på detta område, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ADOLFSSON (k):

Herr talman! Utskottets talesman vil- le i sitt anförande hänvisa till de exceptionella förhållanden som råder på bostadsmarknaden för närvarande med bland annat en omfattande bostadsbrist.

Jag vill i anledning därav hävda, att inte minst det förhållande, som herr Alexanderson här har hänvisat till, utgör ett extra motiv för att man skall företa de ingripanden som vi här har föreslagit. Självklart har vi aldrig tänkt oss den orimliga tanken att genomföra mycket påkostade reparationer när det är fråga om ett hus, som inom mycket kort tidrymd skall rivras. I sådana avseenden vore det självfallet möjligt att

utforma en lagstiftning på ett sådant sätt, att dylika extrema fall kunde undvikas.

Det hävdas också i argumenteringen för att ingenting skall göras på detta område, att hyresvärdarna i allmänhet inte fritar sig från plikten att underhålla lägenheterna där så kan anses vara befogat. Talesmannen för utskottet sökte inte leda detta påstående i bevis, utan det står här fritt i rymden såsom ett påstående och ingenting annat. Jag sökte däremot i mitt anförande i någon mån bevisa, att situationen inte är sådan som utskottets talesman har velat beskriva den. Jag anförde att det är ett ytterst ringa antal av de lägenheter som är aktuella för reparation, som verkligen blir reparerade och att förhandlingar om reparationer inledes endast i de fall där hyresgästen och hyresföreningsmedlemmen själv har anmält detta till sin organisation och förhandlingar därefter har inletts. I sådana fall kan under lyckliga omständigheter reparationer också komma att genomföras.

Erfarenheterna av nu rådande förhållanden är således inte goda. Tvärt emot vad utskottets talesman nu har hävdat vill jag alltså påstå, att erfarenheterna i huvudsak är dåliga. Det är riktigt att i hyresbeloppet ju inkluderas någon del, som det hävdas skall komma till användning för lägenhetsunderhåll. Men går dessa pengar verkligen till reparationer? Har utskottet och herr Alexanderson försökt att undersöka om förhållandet verkligen är detta?

Utskottet bygger sitt ställningstagande uteslutande på ett påstående som gjordes 1963, alltså för två år sedan, och det tycker jag är litet fattigt att komma med vid behandlandet av en motion sådan som denna. I vissa fall går naturligtvis dessa pengar åtminstone i någon mån till reparationer, i andra gör de det inte. Ordföranden i Hyresgästernas riksförbund hävdar i en skrift, att pengarna av allt att döma inte

alltid används för det avsedda ändamålet, d. v. s. reparationer. Han tillägger att hyresvärdarna har haft vissa svårigheter att förbruka de medel som ställts till förfogande.

Svårigheter att förbruka de medel som man skulle ha använt för att reparera lägenheter som människor skall bo i! Utskottets talesman får ursäktas mig, att jag icke kan tillmäta någon större betydelse åt den argumentation som han har framfört.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag uttalade mig inte i mitt anförande om det aktuella läget i fråga om lägenheternas reparationer, det som herr Adolffson här gick in på. I det avseendet är det väl så, att det förekommer både lägenheter som hålls hyggligt reparerade och sådana där underhållet eftersättes.

Vad jag talade om och vad saken gäller är ju, huruvida man skall ha tvingande bestämmelser om skyldighet att reparera eller om man skall ha sådana bestämmelser som finns i nu gällande lag, enligt vilka det normalt ingår i hyresvärdens förpliktelser att hålla lägenhet i ett tillfredsställande skick men där hyresvärderna kan fransäga sig den skyldigheten genom särskild bestämmelse i kontraktet. Jag sade, att det så vitt jag vet inte förekommer i någon större utsträckning beträffande det normala lägenhetsbeståndet, att sådan friskrivning sker i kontrakten. I regel används ju de tryckta formulär som är godkända av organisationerna och som innehåller fullt normala regler i det här avseendet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Om samordning av lagstiftningsarbetet inför högertrafikreformen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om samordning av lagstiftningsarbetet inför högertrafikreformen.

Till behandling hade tredje lagutskottet förehållit två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 537 i första kammaren av herr *Kaijser m. fl.* och nr 645 i andra kammaren av herr *Larsson* i Borrbby.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamma åtgärder med syfte att inför högertrafikreformen samordna det lagstiftningsarbete på vägtrafiklagstiftningens område, som bedreves av olika statliga utredningar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 537 och II: 645, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Motionen och mitt uppträdande i talarstolen föranleds av den oro, som man i vida kretsar alljämt känner inför den långsamhet som utmärker kommittéarbetet och lagstiftningsarbetet på trafikområdet och den splittring på många händer som där råder. Man är allvarligt orolig för att ingenting sker.

Oron är inte minst tillfinnandes inom motororganisationerna. Jag vill hänvisa till att motororganisationernas samsamarbetsorgan gång efter annan accentuerat behovet av en modernisering av trafiklagstiftningen och senast i fjol föreslagit omedelbara åtgärder för att påskynda pågående utredningar och att i avvaktan på enhetliga trafikregler för Norden vidtaga skyndsamma åtgärder för att bringa den svenska trafiklagstiftningen i nivå med de krav som trafiken ställer.

Ang. marklagstiftningen — Meddelande ang. enkel fråga

Kommittéarbetet är för dagen uppdelat på inte mindre än sex kommittéer, som träget arbetat i åtskilliga år. Jag vill hänvisa till att 1957 års trafiknykterhetskommitté har arbetat i över sju år, parkeringskommittén i fyra och ett halvt år, nordiska vägkommittén i fyra å fem år och bilförarutredningen i två och ett halvt år. Körtidsutredningen har också arbetat ganska länge; den tillkom 1963.

Nu sägs det visserligen att man beräknar att flertalet av dessa kommittéer skall färdigställa sitt arbete under loppet av innevarande år, och det är ju glädjande, men samarbetsuppgiften kvarstår i alla fall.

Jag skall till utlåtandet i övrigt endast foga den kommentaren, att jag inte hyser samma förtröstan som utskottet på att den erforderliga samordningen av lagstiftningsarbetet inför omläggningen till högertrafik ombesörjes av det uppgivna arbetsutskottet inom högertrafikkommissionen, som ju inte precis utmärker sig för snabba initiativ. Jag tycker alltså att utskottet har tagit något lätt på hithörande ting. Den nödvändiga samordningen bör utan tidsutdräkt åstadkommas inom kommunikationsdepartementet.

Vis av erfarenheterna från i höstas skall jag dock, herr talman, inte ställa något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. marklagstiftningen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående marklagstiftningen.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 534 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 648 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att de i dessa motioner framförda alternativen i fråga om marklagstiftning måtte bliva föremål för skyndsamt utredning och att förslag snarast måtte föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 534 och II: 648, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ADOLFSSON** (k):

Herr talman! Jag vill endast yrka bifall till dessa två motioner, nämligen motionerna 534 i första kammaren och 648 i andra kammaren.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 27, med förslag till lag om lagrådet *m. m.*; och nr 30, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Adolfsson* (k) till herr statsrådet och

Meddelande ang. enkel fråga

chefen för socialdepartementet: »Har statsrådet för avsikt att justera bestämmelserna om familjebostadsbidrag som en konsekvens av att försäkringar i många fall uppstår genom att det beskattningsbara belopp, varpå bidragsrätten och bidragen grundas, automatiskt höjes genom riksdagsbeslutet år 1964 om upphävande av avdragsrätten

vid beskattningen för erlagda pensionsavgifter.»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.32.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Fredagen den 5 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Herr *Bengtson* anmälde, att han under gårdagen åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne februari.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 69, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva veterinäryrket m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 27, med förslag till lag om lagrådet m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 30, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 33, angående anslag för budgetåret 1965/66 till vissa byggnadsarbeten vid statens mentalsjukhus m. m.;

nr 34, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1965/66;

nr 36, med förslag till lag angående ändrad lydelse av övergångsbestämmelserna till lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete; och

nr 37, angående reglering av priser-na på fisk under budgetåret 1965/66.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motioner om viss förstärkning av justitieombudsmannaämbetet; samt

nr 7, i anledning av motioner om kontroll av taxeringsmyndigheterna genom riksdagens justitieombudsman;

statsutskottets utlåtande:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för deltagande i FN:s fredsstyrka på Cypern;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner angående avsättningen av medel å skogskonto samt dispositionen av medel, som insatts å sådant konto, m. m.;

nr 4, i anledning av väckta motioner angående rätten till avdrag vid beskattningen för periodiskt understöd i vissa fall;

nr 5, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension; samt

nr 6, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag för kostnader för täckdiktninganläggningar och skogsvägar, m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 5, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av lagen den 6 juni 1925 (nr 179) om ersättning till polisman för skada å kläder, m. m.;

nr 5, i anledning av väckt motion om sänkning av myndighetsåldern;

nr 6, i anledning av dels väckta motioner angående kompetenskraven för

överförmyndare, m. m., dels ock väckta motioner angående arvodena till förmyndare och överförmyndare;

nr 7, i anledning av väckta motioner om skydd för dödsbodelägaras m. fl. medel;

nr 8, i anledning av väckta motioner angående straffpåföljden vid vårdslös deklaration; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 77 § militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om ersättning från allmän försäkringskassa för kostnader för globulinsprutor;

nr 12, i anledning av väckta motioner om förbättring av folkpensionärernas ställning inom sjukförsäkringen;

nr 13, i anledning av väckta motioner om ersättning från allmän försäkringskassa för resa vid viss vård och behandling;

nr 14, i anledning av väckta motioner angående reseersättningen enligt sjukreseförordningen;

nr 15, i anledning av väckta motioner angående kommunernas kostnader för reservanordningar för kommunalteknisk verksamhet; samt

nr 16, i anledning av väckta motioner om översyn av reglerna rörande folkpension till vissa änkor;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot mörkerolyckor; samt

nr 7, i anledning av väckt motion angående körkortsproven; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckta motioner angående behovet av ett internationellt språk;

nr 2, i anledning av väckt motion om samordning av de statliga organens insatser;

nr 3, i anledning av väckta motioner om utredning rörande uthyrning av maskiner och redskap; samt

nr 4, i anledning av väckt motion om förbättring av legitimationshandlingar.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 3 mars 1965.

Med anledning av en av stenografen hos kammaren t. f. byrådirektören Johnny Sköldvall gjord ansökning beviljade herrar deputerade honom tjänstledighet för egna angelägenheter från och med den 20 instundande april tills vidare; och förordnades till vikarie för Sköldvall reservstenografen fil. stud. Arne Larsson.

På därom gjord framställning entledigades från tjänst som kanslist hos kammaren avdelningsdirektören Lars Ovegård från och med den 1 februari 1965 samt förste kanslisekreteraren Gunnar von Krusenstjerna från och med den 1 mars 1965. Till kanslister från och med den 3 innevarande mars antogos byrådirektören Olle Hellberg och juris kandidaten Erland Bexelius.

År och dag som ovan.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.05.

In fidem

Fritz af Petersens